

Protokoll fört vid enskild föredragning

Infrastrukturavdelningen

Allmänna byrån

Beslutande

Minister

Mika Nordberg

Föredragande

Byråchef

Petra Bengts

Justerat

Omedelbart

Ärende/Dnr/Exp.

Beslut

Nr 3

Läroplan för handledarutbildning

ÅLR 2016/187

Beslöts att fastställa läroplan för handledarutbildning i enlighet med 7 § landskapsförordning (2015:95) om förarutbildning att gälla från och med 1 mars 2016. Bilaga 1, I116E02.

Nr 4

Läroplan för säkerhetsutbildning

ÅLR 2016/188

Beslöts att fastställa läroplan för säkerhetsutbildning i enlighet med 15 § 1 mom. körkortslag (2015:88) för Åland och 12 § landskapsförordning (2015:95) om förarutbildning att gälla från och med 1 mars 2016. Bilaga 2, I116E02.

Nr 5

Läroplan för förarutbildning

ÅLR 2016/190

Beslöts att fastställa läroplan för förarutbildning i enlighet med 15 och 16 §§ körkortslag (2015:88) för Åland att gälla från och med 1 mars 2016. Bilaga 3, I116E02.

Diarienummer: ÅLR 2016/187	Träder i kraft: 01.03.2016	Giltighetstid: Tillsvidare
Rättsgrund: 7 § landskapsförordning (2015:95) om förarutbildning		

Läroplan för handledarutbildning

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	3
2 Krav på verksamheten.....	3
3 Läroplan för handledarutbildning.....	4
3.1 Syfte och mål.....	4
3.1.1 Förarutbildningens mål och innehåll samt regler för övningskörning.....	4
3.1.2 Planering och strukturering av övningskörningen.....	4
3.1.3 Faktorer som är viktiga för trafiksäkerheten och miljön.....	4

1 Inledning

Denna läroplan har fastställts i enlighet med 7 § landskapsförordning (2015:95) om förarutbildning och gäller den i 20 § körkortslag (2015:88) för Åland föreskrivna handledarutbildningen som blivande handledare för privat övningskörning ska genomföra innan de avlägger ett teoriprov. Läroplanen föreskriver de mål som den blivande handledaren ska ha uppnått efter avslutad handledarutbildning samt anvisningar för utbildningens genomförande.

2 Krav på verksamheten

Handledarutbildningen kan på ansökan om tillstånd bedrivas av den som uppfyller kraven i 4 § landskapslag (2015:89) om trafikskolor och som därmed även uppfyller kraven för trafiklärartillstånd.

Utbildning ska bedrivas i enlighet med den kursplan som utbildningsanordnaren har lämnat till motorfordonsbyrån och bestå av fyra lektioner på vardera 45 minuter. Kursplanen ska ange hur de i läroplanen angivna målen ska uppnås, innehållet i utbildningen, hur utbildningen ska bedrivas samt hur målen ska uppnås.

3 Läroplan för handledarutbildning

3.1 Syfte och mål

Syftet med handledarutbildningen är att främja en effektiv förarutbildning genom att stödja den blivande handledaren inför den privata förarutbildningen och genom det främja trafiksäkerheten och miljön, såväl under som efter förarutbildningen. Målet är att den blivande handledare efter utbildningen ha fått information om och därmed känner till:

1. gällande lagstiftning,
2. förarutbildningens mål och innehåll,
3. vilka regler som gäller för den privata övningskörningen samt hur denna bör planeras och struktureras, samt
4. andra trafiksäkerhetsfaktorer som är av betydelse vid övningskörning

Det som föreskrivs i detta avsnitt ska tillsammans med 2-5 §§ landskapsförordning (2015:95) ligga till grund för den undervisning som ges i handledarutbildningen.

3.1.1 Förarutbildningens mål och innehåll samt regler för övningskörning

Detta avsnitt syftar till att ge blivande handledare kunskap om förarutbildningen för körkort i kategori AM 120, AM 121, A1, A2, A, B, BE och T. I denna del ska den blivande handledaren informeras om aktuella läroplaner samt deras mål och innehåll. De blivande handledarna ska förstå det juridiska och det moraliska ansvaret, samt handledarens roll som föredöme under, övningskörningen. I det ska även ingå information om godkännande av handledare samt de regler som gäller för handledare och övningsfordon. Handledarutbildningen ska även innehålla information om krav och bedömningskriterier vid förarexamen, särskilt de kravnivåer som ställs i körprovet.

3.1.2 Planering och strukturering av övningskörningen

Detta avsnitt syftar till att ge de blivande handledarna fakta och råd om hur en bra förarutbildning kan planeras och struktureras så att målen för förarutbildningen uppnås. Till detta avsnitt hör att den blivande handledaren ska få information om följande:

- mängdträningens betydelse och betydelsen av ett stegvist lärande,
- hur man integrerar teori och praktik i utbildningen, samt
- hur den privata undervisningen kan kombineras med kör- och/eller teorilektioner i trafikskola.

3.1.3 Faktorer som är viktiga för trafiksäkerheten och miljön

Detta avsnitt syftar till att ge blivande handledare vägledning om hur övningskörningen kan genomföras på ett säkert och miljömedvetet sätt samt vilka faktorer som bör ingå i den privata undervisningen och som är särskilt betydelsefulla för trafiksäkerheten och för miljön. De faktorer som särskilt ska beaktas under detta avsnitt är följande:

-

- Övningskörningens utformning
 - o risker vid privat övningskörning,
 - o betydelsen av körkortselevens begränsade förmåga, erfarenhet och uppfattning om sin egen förmåga, samt
 - o lämpliga utbildningsmiljöer.
- Attityd och påverkan
 - o alkohol och andra droger,
 - o trötthet, samt
 - o hastighet
- Sparsam körning
 - o innebörden av sparsam körning,
 - o betydelsen av sparsam körning, både för körkortseleven och miljön,
 - o åtgärder som bidrar till sparsam körning samt hur dessa tillämpas under övningskörning.

Diarienummer: ÅLR 2016/188	Träder i kraft: 01.03.2016	Giltighetstid: Tillsvidare
Rättsgrund: 15 § 1 mom. körkortslag (2015:88) för Åland 12 § landskapsförordning (2015:95) om förarutbildning		

Läroplan för säkerhetsutbildning

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	2
2 Aktiva verb som används i läroplanen	2
3 Krav på undervisningen.....	3
4 SÄKERHETSUTBILDNINGEN DEL 1	4
4.1 Syfte	4
4.2 Teoretiska moment	4
4.3 Självvärdering	5
5 SÄKERHETSUTBILDNINGEN DEL 2	6
5.1 Kategori A1, A2 och A - Motorecykel.....	6
5.1.1 Syfte.....	6
5.1.2 Teoretiska och praktiska moment.....	6
5.1.3 Självvärdering	7
5.2 Kategori B - Personbil.....	7
5.2.1 Syfte.....	7
5.2.2 Teoretiska och praktiska moment.....	7
5.2.3 Självvärdering	8

1 Inledning

För att få avlägga förarexamen i kategori AM 120, AM 121, T, A1, A2, A eller B måste den sökande ha genomgått en säkerhetsutbildning hos en trafikskola. Säkerhetsutbildningen är tudelad och undervisningen bör genomföras när körkortseleven närmar sig slutet på förarutbildningen.

Den körkortselev som ska avlägga förarexamen i kategori AM 120, AM 121 och T måste enbart genomföra del ett av utbildningen. Del två krävs av den körkortselev som ska avlägga förarexamen i kategori A1, A2, A eller B. Del ett är gemensam för samtliga kategorier och behandlar alkohol, andra droger, trötthet samt faktorer och beteenden som medför ökade risker i trafiken. Del två innehåller praktiska moment och tar upp hastighet, säkerhet och körning under särskilda förhållanden. För del två görs en åtskillnad i undervisningen mellan motorcykel (A1, A2, A) och personbil (B) eftersom del två för personbil även innehåller praktiska moment för sparsam körning.

Säkerhetsutbildningen krävs inte för kategori A2 eller A om sökanden redan har körkort i kategori A1 eller A2 eller då sökanden tidigare har haft körkort i den aktuella kategorin. Körkortseleven får tillgodoräkna sig del ett av säkerhetsutbildningen inför förarexamen för kategori A1, A2, A eller B oavsett inom vilken kategori del ett har genomförts.

Denna läroplan föreskriver de mål som körkortseleven ska ha uppnått efter avslutad säkerhetsutbildning.

2 Aktiva verb som används i läroplanen

De aktiva verb som används i läroplanen säkerhetsutbildningens olika delar har följande betydelse:

<i>accepterar</i>	körkortseleven har tagit ställning till ett visst synsätt
<i>anpassar</i>	körkortseleven justerar sitt beteende till en viss nivå
<i>Använder, tillämpar, uppvisar, visar</i>	körkortseleven handlar efter sin kunskap
<i>bedömer</i>	körkortseleven bedömer sin förmåga
<i>identifierar, förutser</i>	körkortseleven känner igen något och kan motivera varför

<i>redogör</i>	körkortseleven beskriver och reflekterar över ett kunskapsområde eller händelseförlopp
<i>upplever och inser</i>	körkortseleven deltar och förstår
<i>utför</i>	körkortseleven utför en uppgift
<i>värderar</i>	körkortseleven tar ställning och kan förklara varför
<i>återger</i>	körkortseleven kan återge fakta med viss förståelse av vad fakta står för

3 Krav på undervisningen

Säkerhetsutbildningen ska bedrivas enligt inlämnad kursplan. Kursplanen, som är en undervisningsplan, ska ange hur målen i respektive del av utbildningen ska uppnås, innehållet i utbildningen samt hur utbildningen ska bedrivas. Därutöver ska den tidsmässiga omfattningen av utbildningen anges.

Vid anordnade av säkerhetsutbildning bör antalet deltagare per utbildningstillfälle inte överstiga 16 elever per teoritillfälle. Vid utförande av de praktiska momenten bör antalet elever per lärare vara högst fyra.

Den praktiska delen av utbildningen, t.ex. körning i mörker, bör genomföras i verkliga förhållanden, men kan också utföras i en simulator som av motorfordonsbyrån godkänts för ändamålet. I de fall där körkortseleven på grund av praktiska och/eller pedagogiska orsaker inte själv kan genomföra ett eller flera moment i verkliga förhållanden ska körkortseleven delta som observatör. Om körkortseleven endast deltar som observatör ska undervisningen för denna körkortselevs del kompletteras med efterföljande teoretisk undervisning. Utbildningsanordnare ska i kursplanen ange hur detta ska gå till.

Om möjligt ska en särskild trafikövningsplats användas för den praktiska delen av säkerhetsutbildningen. Trafikövningsplatsen ska vara utformad så att utbildningen kan genomföras i enlighet med de beskrivna målen för respektive del av utbildningen. De praktiska övningarna ska kunna genomföras i en hastighet som ger körkortseleven möjlighet att uppleva det målen syftar till. Upplevelsetiden ska vara tillräcklig för att körkortseleven kan tillgodogöra sig intryck av och förståelse för olika risksituationer.

4 SÄKERHETSUTBILDNINGEN DEL 1

Alkohol, andra droger och trötthet samt andra riskfyllda beteenden och faktorer

4.1 Syfte

Denna del av säkerhetsutbildningen ska lyfta fram olika risker som är speciella vid framförande av olika fordon och ge kunskap om beteenden samt förbättra körkortselevens attityder till dessa. Utbildningen syftar till att ge körkortseleven kunskap och insikt om hur alkohol, andra droger och trötthet kan påverka körförmågan samt andra faktorer som medför ökade risker i trafiken. Körkortseleven ska även få kunskap och insikt om vilka konsekvenserna kan bli samt vad som ökar riskerna och hur de kan undvikas. Körkortseleven ska efter genomgången utbildning inse betydelsen av att ta avstånd från alkohol och andra droger i samband med körning samt vikten av att vara utvilad och koncentrerad som förare. Utbildningen ska ge stort utrymme för reflektion och diskussion.

4.2 Teoretiska moment

Målet är uppnått när körkortseleven

1. återger

- skillnaderna i olycksstatistiken mellan olika åldersgrupper och kön,
- omfattningen av rattfylleriet och de regler som gäller för rattfylleri och drogpåverkan,
- skillnaderna i olycksrisker för olika fordon,
- hur fordonets modell och motoreffekt inverkar på olycks- och skaderisken,
- hur riskerna i trafiken kan påverkas av faktorer som kön, ålder, personlighet, livsstil, grupptillhörighet, stress och grad av körerfarenhet
- hur trafiksäkerheten kan påverkas av fordonets tekniska utrustning, körning med passagerare, körning i grupp och av situationer som kan uppstå när föraren testar gränser eller kör med ett lånat fordon,
- risker och regler för att använda mobiltelefon vid framförande av fordon,
- hur olika väglag och vägmiljöer påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet,

2. redogör för

- hur alkohol och andra droger påverkar kroppen, beteendet och körförmågan på kort och lång sikt,
- vilka konsekvenserna kan bli om man kör påverkad av alkohol eller andra droger eller om man åker med en förare som är påverkad,
- vad man kan göra för att undvika att man själv eller andra kör eller åker med förare påverkade av alkohol eller andra droger,
- vilken betydelse sömnen har och hur trötthet kan påverka föraren i samband med körning,
- hur man kan känna igen och uppmärksamma trötthetskänslan,
- hur man undviker de risker som trötthet medför i samband med körning,

- hur förarbeteendet påverkas av distractioner, värderingar och attityder samt vilka konsekvenser det kan få,
 - andra trafikanters svårigheter att observera vissa typer av fordon och vilka åtgärder som kan vidtas för att undvika olyckor,
 - olika typer av skyddsutrustning och betydelsen av dessas synbarhet, effektivitet och rätta användande,
 - betydelsen av att ha sitt fordon i bra skick samt vilka fördelar, begränsningar och risker som finns med olika tekniska system,
 - hur man tillämpar ett defensivt körsätt i trafiken och därigenom blir en säkrare förare, samt
3. *upplever och inser* gruppens inverkan på egna värderingar och åsikter.

4.3 Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *bedömer*
 - hur egna val och motiv till resande och körning kan påverka det egna förarbeteendet och trafiksäkerheten,
 - sin förmåga och motivation att undvika de beteenden och andra faktorer som kan medföra risker i trafiken
2. *värderar* det egna ansvaret för sin egen och andras säkerhet i trafiken
3. *värderar sin förmåga*
 - att avgöra det egna tillståndet och undvika att köra under påverkan av stress, trötthet, medicin, alkohol och andra droger, samt
 - att genom självbehärskning påverka förarbeteende och trafiksäkerhet

5 SÄKERHETSUTBILDNINGEN DEL 2

Hastighet, säkerhet och körning under svåra förhållanden

5.1 Kategori A1, A2 och A - Motorcykel

5.1.1 Syfte

Denna del av säkerhetsutbildningen ska belysa riskerna med motorcykelkörning, vanliga olycksituationer och farliga beteenden samt möjligheterna att undvika risker förknippade med sådan körning.

Utbildningen ska öka körkortselevens riskmedvetande, självinsikt och medvetande om sina egna begränsningar. Utbildningen syftar också till att körkortseleven ska inse hur olycksrisk har samband med hastighet och förarbeteende samt dess betydelse vid trafikolyckor. Genom att förstå dessa samband förväntas körkortseleven få bättre förståelse för betydelsen av att vara förutseende och anpassa sin hastighet, samt få ökad motivation att köra med stora säkerhetsmarginaler.

De praktiska övningarna ska vara verklighetsförankrade och relatera till vanliga trafiksituationer och olyckor, samt även visa konsekvenser av misslyckanden. De färdighetsinriktade inslagen ska begränsas och fokus ska vara mer på hur man undviker att hamna i risksituationer och hur man tar sig ur dem. Riskerna med överskattning ska fortlöpande belysas. Körkortseleven ska fortlöpande ges utrymme för reflektion och diskussion av vad som upplevs under utbildningen

5.1.2 Teoretiska och praktiska moment

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör för*
 - händelseförlopp i typiska motorcykelolyckor och de vanligaste olycksorsakerna samt hur man kan förebygga och undvika dem,
 - hur man som förare skapar säkerhetsmarginaler vid körning för att undvika risker,
 - hur man kan förutse farliga situationer samt vilka åtgärder som kan vidtas för att öka sin synlighet för andra trafikanter,
 - risker med överskattning av sin egen förmåga samt anledningar och konsekvenser av detta,
 - betydelsen av hastighetsbegränsningar,
 - hastighetens betydelse för risker och för konsekvenserna vid misslyckanden,
 - typiska felbeteenden samt hur man kan förebygga och undvika dem,
 - vikten av att samspela med andra trafikanter och att anpassa sin hastighet och placering,
2. *upplever och inser*
 - hur valet av hastighet påverkar svårighetsgraden i olika situationer,
 - sambandet mellan hastighet och kraschfart,
 - hur olika faktorer påverkar stoppsträckans längd,
 - betydelsen av effektiv bromsteknik,

- betydelsen av rätt handhavande och hastighetsanpassning vid kursändring och undanmanöver,
 - betydelsen av hastighetsanpassning, spårval och rätt handhavande vid körning i såväl höger- som vänsterkurvor,
 - betydelsen av korrekt körställning och att titta rätt,
3. *använder* skyddshjälm och annan skyddsutrustning på ett korrekt sätt, samt
 4. *utför* korrekt och effektiv bromsning från minst 70 km/tim.

5.1.3 Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *bedömer* sin förmåga att undvika att hamna i risksituationer, och
2. *värderar* sin egen roll i uppkomsten av risksituationer och hur egna beslut kan påverka detta.

5.2 Kategori B - Personbil

5.2.1 Syfte

Denna del av säkerhetsutbildningen ska belysa svårigheterna med bilkörning såväl på halt underlag som körning under andra svåra och särskilda förhållanden samt möjligheterna att undvika risker förknippade med sådan körning. Ett mål för denna del av säkerhetsutbildningen är även att körkortseleven har grundläggande kunskap och insikt om de positiva effekter som sparsam körning har för trafiksäkerheten och miljön.

Utbildningen syftar också till att körkortseleven ska inse hur olycksrisk har samband med hastighet och väglag samt hastighetens och skyddsutrustningens betydelse vid trafikolyckor. Genom att förstå dessa samband förväntas körkortseleven få förståelse för betydelsen av att anpassa sin hastighet, köra med säkerhetsmarginaler och undvika risker. Utbildningen syftar dessutom till att ge eleven möjligheter till en realistisk värdering av sin körförmåga. Körkortseleven ska fortlöpande ges utrymme för reflektion och diskussion av vad som upplevs under utbildningen.

5.2.2 Teoretiska och praktiska moment

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör för*
 - anledningar till och konsekvenser av överskattning av sin förmåga,
 - svårigheten att på ett säkert sätt bedöma olika väglag vid olika väderförhållanden,
 - sambandet mellan erfarenhet och förmågan att bedöma risker,
 - vikten av att skapa säkerhetsmarginaler vid körning för att undvika risker,
 - händelseförlopp i typiska bilolyckor och de vanligaste olycksorsakerna samt hur man kan förebygga och undvika dem,
 - körtekniker som kan användas för att köra fordonet på ett miljömedvetet sätt,
 - hur bilbälte och annan skyddsutrustning i bilen används på rätt sätt,

- däckens betydelse för säkerheten och hur däckens placering påverkar bilens uppträdande,
 - vilken betydelse tekniska system, som ABS-bromsar och antisladd, kan ha för säkerheten, och betydelsen av hastighetsbegränsningar
2. *värderar*
 - vikten av att använda bilbälte och annan skyddsutrustning i bilen,
 - hastighetens betydelse för konsekvenserna vid en trafikolycka,
 - betydelsen av att undvika risker
 3. *upplever och inser*
 - hur valet av hastighet påverkar svårighetsgraden i olika situationer,
 - sambandet mellan hastighet och kraschfart,
 - hur olika faktorer påverkar stoppsträckans längd,
 - hur olika väglag påverkar bilens köregenskaper,
 - sambandet mellan körteknik och bilens uppträdande,
 - vilka fördelar, begränsningar och risker som finns med olika tekniska system,
 4. *använder*
 - bilbälte på ett korrekt sätt,
 - en körteknik som medför låg bränsleförbrukning
 5. *anpassar sin körning för att klara en given situation, och*
 6. *utför*
 - korrekt och effektiv bromsning från minst 70 km/tim
 - sparsam körning och tillämpar grundläggande tekniker för sparsam körning.

5.2.3 Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *bedömer*
 - sin förmåga att klara en uppkommen krissituation, och
 - hur egna beslut kan påverka risker.

Diarienummer: ÅLR 2016/190	Träder i kraft: 01.03.2016	Giltighetstid: Tillsvidare
Rättsgrund: 15 och 16 §§ Körkortslag (2015:88) för Åland		

Läroplaner för förarutbildning

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	4
2 Anvisningar.....	4
2.1 Körkortstillstånd.....	4
2.2 Förarutbildningens innehåll.....	4
2.3 Loggbok.....	4
2.4 Aktiva verb som används i läroplanerna.....	5
3 LÄROPLAN FÖR KATEGORI AM 120 – MOPED.....	6
3.1 Fordonets manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan.....	6
3.2 Körning i varierande trafikmiljöer.....	7
3.3 Tillämpa ett förutseende körsätt och utföra körning i speciella sammanhang.....	8
3.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet.....	9
4 LÄROPLAN FÖR KATEGORI AM 121 – MOPEDBIL.....	10
4.1 Fordonets manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan.....	10
4.2 Körning i varierande trafikmiljöer.....	11
4.3 Tillämpa förutseende körsätt och utföra körning i speciella sammanhang.....	12
4.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet.....	13
5 LÄROPLAN FÖR KATEGORI T – TRAKTOR.....	14
5.1 Fordonets manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan.....	14
5.2 Körning i varierande trafikmiljöer.....	15
5.3 Tillämpa förutseende körsätt och utföra körning i speciella sammanhang.....	15
5.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet.....	16
6 LÄROPLAN FÖR KATEGORI A1, A2 OCH A – MOTORCYKEL.....	18
6.1 Fordonets manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan.....	18
6.2 Körning i varierande trafikmiljöer.....	19
6.3 Tillämpa förutseende körsätt med motocykel i speciella sammanhang.....	20
6.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet.....	20
7 LÄROPLAN FÖR KATEGORI B - PERSONBIL.....	22
7.1 Fordonets manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan.....	22
7.2 Körning i varierande trafikmiljöer.....	23
7.3 Tillämpa förutseende körsätt med personbil i speciella sammanhang.....	23
7.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet.....	24

8 LÄROPLAN FÖR KATEGORI BE OCH B96 – PERSONBIL MED SLÄP	26
8.1 Fordonens manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan	26
8.2 Körning i varierande trafikmiljöer.....	27
8.3 Körning med bil och släp i speciella sammanhang	28
8.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet	28
9 LÄROPLAN FÖR KATEGORI C1 OCH C – LASTBIL	30
9.1 Fordonets manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan	30
9.2 Körning i varierande trafikmiljöer.....	31
9.3 Tillämpa förutseende körsätt med lastbil i speciella sammanhang	32
9.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet	33
10 LÄROPLAN FÖR KATEGORI C1E OCH CE – LASTBIL MED TUNG SLÄP	34
10.1 Fordonets manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan	34
10.2 Körning i varierande trafikmiljöer.....	35
10.3 Tillämpa ett förutseende körsätt med lastbil och släp i speciella sammanhang	36
10.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet	36
11 LÄROPLAN FÖR KATEGORI D1 OCH D – BUSS	38
11.1 Fordonets manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan	38
11.2 Körning i varierande trafikmiljöer.....	39
11.3 Tillämpa förutseende körsätt med buss i speciella sammanhang	40
11.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet	41
12 LÄROPLAN FÖR KATEGORI D1E OCH DE – BUSS MED TUNGT SLÄP	42
12.1 Fordonets manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan	42
12.2 Körning i varierande trafikmiljöer.....	43
12.3 Tillämpa förutseende körsätt med buss och släpvagn i speciella sammanhang	44
12.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet	45

1 Inledning

Dessa läroplaner har fastställts i enlighet med 15 § 1 mom. körkortslag (2015:88) för Åland, körkortslagen. Läroplanerna föreskriver de mål som körkortseleven ska ha uppnått efter avslutad förarutbildning. Förarutbildningen består av teoriutbildning och övningskörning och kan genomföras privat, i trafikskola eller kombinerat privat och i trafikskola.

Säkerhetsutbildningen, som måste genomföras innan förarexamen avläggs, ska dock alltid genomföras hos en trafikskola. Läroplanen för säkerhetsutbildningen regleras särskilt, se ÅLR 2016/188 Förarutbildningen ska i övrigt följa läroplanen för aktuell körkortskategori. På en trafikskola genomförs förarutbildningen i enlighet med den kursplan som för trafikskolans del godkänts av motorfordonsbyrån.

2 Anvisningar

2.1 Körkortstillstånd

Den som övningskör ska ha ett körkortstillstånd och medföra det vid övningskörning. Körkortstillstånd krävs dock inte för den som har ett körkort i kategori B med villkor om begränsning till automatväxlat fordon, och övningskörningen ska ske med ett fordon med kopplingspedal för att upphäva villkoret. Körkortstillstånd krävs inte heller för att förvärva utökad släpvagnsbehörighet enligt 6 § körkortslagen. Närmare bestämmelser om ansökan om körkortstillstånd, förutsättningar för att beviljas körkortstillstånd och tillfälligt hinder mot att bevilja körkortstillstånd finns i 3 kap. körkortslagen.

2.2 Förarutbildningens innehåll

Målet för förarutbildningen är att körkortseleverna ska utvecklas till ansvarsfulla förare och att i detta syfte ge dem grundläggande färdigheter för att säkert framföra fordon i trafiken. Förarutbildningen ska ge körkortseleven goda kunskaper om trafiksystemet, fordonsmanövrering, samspelet i trafiken, trafikens miljöpåverkan, faktorer som påverkar körförmåga, hur farliga trafiksituationer hanteras samt körning under svåra förhållanden. Förarutbildningens genomförande delas upp i huvudmomenten *grundläggande trafik kunskap, fordonets manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan, körning i varierande trafikmiljöer, tillämpa förutseende körsätt och utföra körning i speciella sammanhang, personliga förutsättningar och målsättningar i livet* samt den hos trafikskola obligatoriska *säkerhetsutbildningen*. Av dessa huvudmoment ska den grundläggande trafik kunskapen testas genom ett teoriprov på motorfordonsbyrån innan ansökan om körkortstillstånd lämnas in och förarutbildningen får inledas. Kunskaper inför det inledande teoriprovet kan antingen inhämtas på egen hand eller genom deltagande i en teorikurs på en trafikskola.

2.3 Loggbok

Under förarutbildningens gång ska genomförda teori- och körlektioner antecknas i en elevloggbok som ska medföras under övningskörning. Elevloggboken är ett hjälpmedel under förarutbildningen och det är körkortselevens handledare eller trafiklärare som ska anteckna

genomförda moment. En korrekt ifylld elevloggbook är en förutsättning för att avlägga förarexamen i kategori AM 120, AM 121, T, A1, A2, A, B, B96 samt BE.

2.4 Aktiva verb som används i läroplanerna

De aktiva verb som används i läroplanerna för vardera körkortskategorin har följande betydelse:

<i>accepterar</i>	körkortseleven har tagit ställning till ett visst synsätt
<i>anpassar</i>	körkortseleven justerar sitt beteende till en viss nivå
<i>använder, kör, tillämpar, uppvisar, visar</i>	körkortseleven gör något utifrån sin kunskap
<i>bedömer</i>	körkortseleven bedömer sin förmåga
<i>identifierar, förutser</i>	körkortseleven känner igen något och kan motivera varför
<i>redogör</i>	körkortseleven beskriver och reflekterar över ett kunskapsområde eller händelseförlopp
<i>upplever och inser</i>	körkortseleven deltar och förstår
<i>utför</i>	körkortseleven utför en uppgift
<i>värderar</i>	körkortseleven tar ställning och kan förklara varför
<i>återger</i>	körkortseleven kan återge fakta med viss förståelse av vad fakta står för

3 LÄROPLAN FÖR KATEGORI AM 120 – MOPED

3.1 Fordonets manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan

Syfte

Huvudmomentet *manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan* syftar till att körkortseleven ska lära sig de grundläggande kunskaperna i hur mopeden manövreras på ett säkert sätt. Körkortseleven ska få kunskap om mopedens funktion, skyddssystem, körsättets miljöpåverkan och trafiksystemet. I momentet ingår även att körkortseleven ska lära sig att använda situationsanpassad körteknik.

Körundervisningen inleds i lugnt takt och svårighetsgraden ökas i takt med körkortselevens utveckling. Körkortseleven ska reflektera över händelser under förarundervisningen och därigenom öka sin förmåga att ta till sig intryck och erfarenheter som bidrar till en ökad värdering av säker körning. Undervisningen ska innehålla minst två körlektioner i stadstrafik.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *Återger*
 - faktorer som påverkar mopedens köregenskaper såväl positivt som negativt,
 - körtekniker som kan utnyttjas för att köra mopeden på ett säkert och miljömedvetet sätt,
 - mopedens konstruktion och funktioner samt hur dessa inverkar på säkerhet och miljö,
 - betydelsen av att använda personlig skyddsutrustning,
 - sambandet mellan körteknik och mopedens uppträdande,
 - naturlagarnas inverkan på mopedens rörelse,
 - hur man identifierar risker förknippade med mopedens konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera,
2. *utför*
 - enklare kontroller och vid behov föreslår åtgärder på mopeden så att den blir trafiksäker,
 - krypkörning i jämn fart,
 - effektiv bromsning från olika hastigheter upp till 45 km/tim,
3. *uppvisar*
 - en god manövrering av mopeden,
 - en god balans vid krypkörning,
4. *använder*
 - rätt körteknik i olika situationer,
 - personlig skyddsutrustning,
5. *identifierar*
 - risker förknippade med mopedens konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera, samt
 - risker förknippade med körning med passagerare

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *bedömer* sin förmåga

- att manövrera och hantera mopeden på ett säkert sätt,
- att upptäcka risker förknippade med mopedens funktion och manövrering

3.2 Körning i varierande trafikmiljöer**Syfte**

Huvudmomentet *körning i varierande trafikmiljöer* syftar till att utveckla körkortselevens förmåga att köra moped på ett säkert, omdömesgillt och miljövänligt sätt i samverkan med andra trafikanter, i olika trafiksituationer och under varierande förhållanden. Momentet syftar också till att utveckla elevens förmåga att vara förutseende, upptäcka risker och att köra med sådana säkerhetsmarginaler att inblandning i kritiska situationer undviks. Körkortseleven ska anpassa sin körning utifrån rådande omständigheter samt förstå betydelsen av detta. Huvudmomentet syftar dessutom till att ge kunskap om och förståelse för varför trafikregler finns och hur de ska följas.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör* för
 - de regler och bestämmelser som gäller för körning med moped,
 - hastighetens inverkan för risken att dödas eller skadas i trafiken,
 - syftet med trafikövervakning samt påföljderna av förseelser för sig själv och andra,
2. *tillämpar* regler som gäller för körning med moped,
3. *visar*
 - situationsanpassad avsökning i olika trafikmiljöer,
 - gott omdöme i samspelet med andra trafikanter,
4. *utför* körning med tillräckliga säkerhetsmarginaler,
5. *anpassar* hastighet, placering och övrig körning utifrån de omständigheter som råder,
6. *identifierar*
 - risker i olika trafiksituationer och trafikmiljöer,
 - risker förknippade med andra trafikanters svårigheter att observera mopedförare i trafiken,
7. *förutser* olika händelseförlopp i trafiken, samt
8. *bedömer* konsekvenser av olika händelseförlopp.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *värderar*
 - konsekvenserna av sina egen erfarenhet av körning med moped,
 - det egna körbeteendet, samt
2. *accepterar* ett kritiskt tänkande om det egna körbeteendet.

3.3 Tillämpa ett förutseende körsätt och utföra körning i speciella sammanhang

Syfte

Detta huvudmoment syftar till att ge körkortseleven kunskap om betydelsen av att planera sin körning med avseende på till exempel vart, när, hur, under vilka omständigheter och varför en resa ska genomföras. Kunskapen ska användas för att köra så säkert som möjligt samtidigt som körning under riskfyllda förhållanden såsom tät trafik, halt väglag, dåligt väder etc. undviks. Under detta moment ska körkortselevens medvetande, om de ökade risker som körning på vägar med högre hastighet innebär, öka. Körkortseleven inser sitt ansvar som förare och känner till olika metoder för säker körning. Ett annat syfte med detta moment är att minska konsekvenserna efter en trafikolycka genom att förmedla kunskap om första hjälpen och vilka åtgärder som kan vidtas vid en trafikolycka.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör för*
 - sitt ansvar som förare i trafiken,
 - hur val av olika modeller av mopeder kan påverka trafiksäkerhet,
 - hur bristande vilja att följa regler och bestämmelser påverkar trafiksäkerheten,
 - vilka åtgärder som kan vidtas vid en trafikolycka och kunskaper om första hjälpen,
2. *återger*
 - åtgärder för första hjälpen och vilka åtgärder som kan vidtas vid en trafikolycka,
 - hur körning vid olika tidpunkter på dygnet påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet,
 - hur olika väglag och vägmiljöer påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet
3. *tillämpar*
 - de regler som gäller vid mopedkörning,
 - förutsebar körning och interaktion med andra trafikanter,
 - korrekt användande av fordonets signalanordningar,
4. *använder* korrekt fordonshantering i olika trafiksituationer,
5. *anpassar*
 - hastigheten till övrig trafik,
 - avstånd till medtrafikanter, speciellt till oskyddade sådana,
6. *utför*
 - körning med god säkerhet i varierande trafikintensitet,
 - planmässig körning med gott val av körrutt och följer skyltning,
 - korrekta bedömningar av varierade trafiksituationer,
7. *uppvisar*
 - god observationsförmåga, samt
 - god observation, identifiering och undvikande av typiska risksituationer för nya förare.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *bedömer*
 - sin förmåga att klara situationer utöver det vanliga samt uppkomna krissituationer,
 - hur egna val och motiv till mopedkörning kan påverka det egna förarbeteendet och trafiksäkerheten,
 - sin förmåga att kunna vidta rätt åtgärder vid en trafikolycka, samt
2. *utför* analys över eventuella tillbudssituationer under körövningarna.

3.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet**Syfte**

Huvudmomentet *personliga förutsättningar och målsättningar i livet* syftar till att ge körkortseleven en förståelse för hur olika personliga och sociala förutsättningar påverkar rollen som mopedförare. Körkortseleven ska inse hur förarbeteende och olycksrisk har samband med viljan att följa regler och bestämmelser samt faktorer som ålder, kön, fysiska begränsningar, personlighet, attityd, livsstil, social bakgrund, utbildning och grupptillhörighet. Genom att förstå dessa samband förväntas körkortseleven få bättre förutsättningar att anpassa sin körning så att risker förknippade med de egna förutsättningarna beaktas. Som målsättning ska momentet fortlöpande beaktas under hela förarutbildningen och under de övriga huvudmomenten.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *återger*
 - hur personliga livsförutsättningar och faktorer som kön, ålder, personlighet, attityd, livsstil och grupptillhörighet påverkar trafiksäkerheten,
 - hur olika val av transportslag kan påverka trafiksäkerhet och miljö
2. *redogör för*
 - hur gruptryck uppstår och hur det kan påverka förarbeteende och trafiksäkerhet,
 - hur medvetna eller impulsiva handlingar, sökande efter äventyr, spänning, nöje, lek etc. kan påverka förarbeteende, trafiksäkerhet och miljö, samt
 - hur bristande vilja att följa regler och bestämmelser påverkar säkerhet och miljö.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *värderar* sin förmåga

- att stå emot effekterna av gruptryck, samt
- att motstå impulsiva handlingar, sökande efter äventyr, spänning, nöje, lek etc.

4 LÄROPLAN FÖR KATEGORI AM 121 – MOPEDBIL

4.1 Fordonets manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan

Syfte

Huvudmomentet *manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan* syftar till att körkortseleven ska lära sig de grundläggande kunskaperna i hur mopedbilen manövreras på ett säkert sätt. Körkortseleven ska få kunskap om mopedbilens funktion, skyddssystem, körsättets miljöpåverkan och trafiksystemet. I momentet ingår även att körkortseleven ska lära sig att använda situationsanpassad körteknik.

Körundervisningen inleds i lugnt takt och svårighetsgraden ökas i takt med körkortselevens utveckling. Körkortseleven reflektera över händelser under förarundervisningen och därigenom öka sin förmåga att ta till sig intryck och erfarenheter som bidrar till en ökad värdering av säker körning. Undervisningen ska innehålla minst två körlektioner i stadstrafik.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. återger
 - faktorer som påverkar mopedbilens köregenskaper såväl positivt som negativt,
 - körtekniker som kan utnyttjas för att köra mopedbilen på ett säkert och miljömedvetet sätt,
 - mopedbilens konstruktion och funktioner samt hur dessa inverkar på säkerhet och miljö,
 - betydelsen av att använda mopedbilens olika skyddssystem samt hur dessa fungerar,
 - sambandet mellan körteknik och mopedbilens uppträdande,
 - naturlagarnas inverkan på mopedbilens rörelse,
 - hur man identifierar risker förknippade med mopedbilens konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera,
2. utför
 - enklare kontroller och vid behov föreslår åtgärder på mopeden så att den blir trafiksäker,
 - effektiv bromsning från olika hastigheter upp till 45 km/tim.,
 - körning med passagerare
3. uppvisar en godtagbar manövrering av mopedbilen vid krypkörning
4. använder rätt körteknik i olika situationer,
5. identifierar
 - risker förknippade med mopedbilens konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera, samt
 - risker förknippade med körning med passagerare

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *bedömer* sin förmåga

- att manövrera och hantera mopedbilen på ett säkert sätt, samt

- att upptäcka risker förknippade med mopedbilens funktion och manövrering

4.2 Körning i varierande trafikmiljöer

Syfte

Huvudmomentet *körning i varierande trafikmiljöer* syftar till att utveckla körkortselevens förmåga att köra mopedbil på ett säkert, omdömesgillt och miljövänligt sätt i samverkan med andra trafikanter, i olika trafiksituationer och under varierande förhållanden. Momentet syftar också till att utveckla körkortselevens förmåga att vara förutseende, upptäcka risker och att köra med sådana säkerhetsmarginaler att inblandning i kritiska situationer undviks. Körkortseleven ska anpassa sin körning utifrån rådande omständigheter samt förstå betydelsen av detta. Huvudmomentet syftar dessutom till att ge kunskap om och förståelse för varför trafikregler finns och hur de ska följas.

Inom denna kategori är **minst** två körlektioner i stadstrafik obligatoriskt.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör* för
 - de regler och bestämmelser som gäller för körning med mopedbil,
 - hastighetens inverkan för risken att dödas eller skadas i trafiken,
 - syftet med trafikövervakning samt påföljderna av förseelser för sig själv och andra,
2. *tillämpar* regler som gäller för körning med mopedbil,
3. *visar*
 - situationsanpassad avsökning i olika trafikmiljöer,
 - gott omdöme i samspelet med andra trafikanter,
4. *utför* körning med tillräckliga säkerhetsmarginaler,
5. *anpassar* hastighet, placering och övrig körning utifrån de omständigheter som råder,
6. *identifierar*
 - risker i olika trafiksituationer och trafikmiljöer,
 - risker förknippade med andra trafikanters svårigheter att observera mopedbilen i trafiken,
7. *förutser* olika händelseförlopp i trafiken, samt
8. *bedömer* konsekvenser av olika händelseförlopp.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *värderar*
 - konsekvenserna av sina egen erfarenhet av körning med mopedbil,
 - det egna körbeteendet, samt
2. *accepterar* ett kritiskt tänkande om det egna körbeteendet.

4.3 Tillämpa förutseende körsätt och utföra körning i speciella sammanhang

Syfte

Detta huvudmoment syftar till att ge körkortseleven kunskap om betydelsen av att planera sin körning med avseende på till exempel vart, när, hur, under vilka omständigheter och varför en resa ska genomföras. Kunskapen ska användas för att köra så säkert som möjligt samtidigt som körning under riskfyllda förhållanden såsom tät trafik, halt väglag, dåligt väder etc. undviks. Under detta moment ska körkortselevens medvetande, om de ökade risker som körning på vägar med högre hastighet innebär, öka. Körkortseleven inser sitt ansvar som förare och känner till olika metoder för säker körning. Ett annat syfte med detta moment är att minska konsekvenserna efter en trafikolycka genom att förmedla kunskap om första hjälpen och vilka åtgärder som kan vidtas vid en trafikolycka.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör för*
 - sitt ansvar som förare i trafiken,
 - hur val av olika modeller av mopedbilar kan påverka trafiksäkerhet,
 - hur bristande vilja att följa regler och bestämmelser påverkar trafiksäkerheten,
 - vilka åtgärder som kan vidtas vid en trafikolycka och kunskaper om första hjälpen,
2. *återger*
 - åtgärder för första hjälpen och vilka åtgärder som kan vidtas vid en trafikolycka,
 - hur körning vid olika tidpunkter på dygnet påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet,
 - hur olika väglag och vägmiljöer påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet
3. *tillämpar*
 - de regler som gäller vid mopedbilskörning,
 - förutsebar körning och interaktion med andra trafikanter,
 - korrekt användande av fordonets signalanordningar,
4. *använder* korrekt fordonshantering i olika trafiksituationer,
5. *anpassar*
 - hastigheten till övrig trafik,
 - avstånd till medtrafikanter, speciellt till oskyddade sådana,
6. *utför*
 - körning med god säkerhet i varierande trafikintensitet,
 - planmässig körning med gott val av körrutt och följer skyltning,
 - korrekta bedömningar av varierade trafiksituationer,
7. *uppvisar*
 - god observationsförmåga, samt
 - god observation, identifiering samt undvikande av typiska risksituationer för nya förare.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *bedömer*
 - sin förmåga att klara situationer utöver det vanliga samt uppkomna krissituationer,
 - hur egna val och motiv till mopedbilskörning kan påverka förarbeteende och trafiksäkerhet,
 - sin förmåga att kunna vidta rätt åtgärder vid en trafikolycka, samt
2. *utför* analys över eventuella tillbudssituationer under körövningarna.

4.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet**Syfte**

Huvudmomentet *personliga förutsättningar och målsättningar i livet* syftar till att ge körkortseleven en förståelse för hur olika personliga och sociala förutsättningar påverkar rollen som förare. Körkortseleven ska inse hur förarbeteende och olycksrisk har samband med viljan att följa regler och bestämmelser samt faktorer som ålder, kön, fysiska begränsningar, personlighet, attityd, livsstil, social bakgrund, utbildning och grupptillhörighet. Genom att förstå dessa samband förväntas körkortseleven få bättre förutsättningar att anpassa sin körning så att risker förknippade med de egna förutsättningarna beaktas. Som målsättning ska momentet fortlöpande beaktas under hela förarutbildningen och under de övriga huvudmomenten.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *återger*
 - hur personliga livsförutsättningar och faktorer som kön, ålder, personlighet, attityd, livsstil och grupptillhörighet påverkar trafiksäkerheten,
 - hur olika val av transportslag kan påverka trafiksäkerhet och miljö
2. *redogör för*
 - hur gruptryck uppstår och hur det kan påverka förarbeteende och trafiksäkerhet,
 - hur medvetna eller impulsiva handlingar, sökande efter äventyr, spänning, nöje, lek etc. kan påverka förarbeteendet, trafiksäkerheten och miljön, samt
 - hur bristande vilja att följa regler och bestämmelser påverkar säkerhet och miljö.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *värderar* sin förmåga

- att stå emot effekterna av gruptryck, samt
- att motstå impulsiva handlingar, sökande efter äventyr, spänning, nöje, lek etc.

5 LÄROPLAN FÖR KATEGORI T – TRAKTOR

5.1 Fordonets manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan

Syfte

Huvudmomentet *manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan* syftar till att körkortseleven ska lära sig de grundläggande kunskaperna i hur traktor som enskilt fordon, men även med släp och övrig utrustning, manövreras på ett säkert sätt med hänsyn till dess längd, bredd, höjd, vikt och last. Körkortseleven får kunskap om traktorns funktion, skyddssystem och konstruktion.

Körundervisningen inleds med hanteringsträning och körövningarnas svårighetsgrad ökar i takt med körkortselevens utveckling. Körkortseleven ska reflektera över händelser under förarundervisningen och därigenom öka sin förmåga att ta till sig intryck och erfarenheter som bidrar till en ökad värdering av säker körning.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör för*
 - faktorer som påverkar traktorns köregenskaper såväl positivt som negativt,
 - traktorekipagets konstruktion och funktioner samt dess inverkan på säkerhet och miljö,
 - traktorns olika skyddsutrustning och funktionen av den,
 - innebörden av begreppen styrbarhet och stabilitet,
 - väglagets påverkan på fordonets köregenskaper,
 - sambandet mellan körteknik och traktorns uppträdande,
 - naturlagarnas inverkan på traktorns rörelse,
 - hur man identifierar risker med traktorns konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera,
 - olika sätt att bromsa fordonet,
 - regler för gods- respektive persontransporter med traktor,
 - grundläggande metoder och krav för lastsäkring,
 - regler för sammankoppling av olika fordon och utrustning,
2. *utför* enklare kontroller och vid behov föreslår åtgärder på traktor så att den blir trafiksäker,
3. *uppvisar* en godtagbar kontroll vid manövrering,
4. *identifierar*
 - risker förknippade med traktorns konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera, samt
 - risker förknippade med gods- respektive persontransporter

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *bedömer* sin förmåga
 - att manövrera och hantera traktor på ett säkert sätt, samt

- att upptäcka risker förknippade med traktorn och dess utrustnings funktion och manövrering.

5.2 Körning i varierande trafikmiljöer

Syfte

Huvudmomentet körning i varierande trafikmiljöer syftar till att utveckla körkortselevens förmåga att använda traktorn på ett säkert och omdömesgillt sätt i samverkan med andra trafikanter, i olika situationer och under varierande förhållanden. Momentet syftar också till att utveckla körkortselevens förmåga att vara förutseende, upptäcka risker och att köra med sådana säkerhetsmarginaler att inblandning i kritiska situationer undviks. Körkortseleven ska anpassa sin körning utifrån rådande omständigheter samt förstå betydelsen av detta. Huvudmomentet syftar dessutom till att ge kunskap om och förståelse för varför trafikregler finns och hur de ska följas.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven *redogör* för

- de regler och bestämmelser som gäller för körning med traktor,
- hastighetens inverkan på risken att dödas eller skadas i trafiken,
- syftet med trafikövervakningen samt påföljderna av förseelser för sig själv och andra,
- betydelsen av goda avsökningsrutiner i olika trafikmiljöer och utifrån fordonets utformning,
- betydelsen av att anpassa hastighet, placering och övrig körning utifrån fordonets och utrustningens längd, bredd, höjd, vikt och last samt de omständigheter som råder,
- betydelsen av att visa gott omdöme i samspelet med andra trafikanter,
- betydelsen av att köra med tillräckliga säkerhetsmarginaler,
- hur man identifierar risker i olika trafiksituationer och trafikmiljöer,
- hur man förutser och bedömer konsekvenserna av olika händelseförlopp i trafiken,

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *värderar*
 - konsekvenserna sin egen erfarenhet av körning med traktor,
 - det egna körbeteendet, samt
2. *accepterar* ett kritiskt tänkande om det egna körbeteendet.

5.3 Tillämpa förutseende körsätt och utföra körning i speciella sammanhang

Syfte

Detta huvudmoment syftar till att ge körkortseleven kunskap om betydelsen av att planera sin körning med avseende på till exempel vart, när, hur, under vilka omständigheter och varför en

resa ska genomföras. Kunskapen ska användas för att köra så säkert som möjligt samtidigt som körning under riskfyllda förhållanden såsom tät trafik, halt väglag, dåligt väder etc. undviks. Under detta moment ska körkortselevens medvetande, om de ökade risker som körning på vägar med högre hastighet innebär, öka. Körkortseleven inser sitt ansvar som förare och känner till olika metoder för säker körning. Ett annat syfte med detta moment är att minska konsekvenserna efter en trafikolycka genom att förmedla kunskap om första hjälpen och vilka åtgärder som kan vidtas vid en trafikolycka.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven *redogör för*

- sitt ansvar som förare i trafiken,
- hur val av fordon, utrustning, resällskap och färdväg påverkar trafiksäkerhet och miljö,
- hur körning vid olika tidpunkter på dygnet påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet,
- hur olika väglag och vägmiljöer påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet,
- hur bristande vilja att följa regler och bestämmelser påverkar trafiksäkerheten,
- vilka åtgärder som kan vidtas vid en trafikolycka och kunskaper om första hjälpen,

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *bedömer*

- sin förmåga att klara situationer över det vanliga samt uppkomna krissituationer,
- hur egna val och motiv till körning med traktor kan påverka förarbeteende och trafiksäkerhet, samt
- sin förmåga att kunna vidta rätt åtgärder vid en trafikolycka.

5.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet

Huvudmomentet *personliga förutsättningar och målsättningar i livet* syftar till att ge körkortseleven förståelse för hur olika personliga och sociala förutsättningar påverkar rollen som förare. Körkortseleven ska inse hur förarbeteende och olycksrisk har samband med viljan att följa regler och bestämmelser samt faktorer som ålder, kön, fysiska begränsningar, personlighet, attityd, livsstil, social bakgrund, utbildning och grupptillhörighet. Genom att förstå dessa samband förväntas körkortseleven få bättre förutsättningar att anpassa sin körning så att risker förknippade med de egna förutsättningarna beaktas. Som målsättning ska momentet fortlöpande beaktas under hela förarutbildningen och under de övriga huvudmomenten.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *återger* hur personliga livsförutsättningar och faktorer som kön, ålder, personlighet, attityd, livsstil och grupptillhörighet påverkar trafiksäkerheten,

2. *redogör för*

- hur gruppsyck uppstår och hur det kan påverka förarbeteende och trafiksäkerhet,
- hur medvetna eller impulsiva handlingar, sökande efter äventyr, spänning, nöje, lek etc. kan påverka förarbeteende, trafiksäkerhet och miljö,
- hur bristande vilja att följa regler och bestämmelser påverkar säkerhet och miljö,

Självvärdering

Målet är uppnått när körkorts eleven *värderar* sin förmåga

- att stå emot effekterna av gruppsyck, samt
- att motstå impulsiva handlingar, sökande efter äventyr, spänning, nöje, lek etc.

6 LÄROPLAN FÖR KATEGORI A1, A2 OCH A – MOTORCYKEL

6.1 Fordonets manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan

Syfte

Huvudmomentet *manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan* syftar till att körkortseleven ska lära sig manövrera och framföra sitt fordon på ett säkert och miljövänligt sätt samt utveckla en realistisk uppfattning om den egna förmågan att göra det.

Körkortseleven ska här lära sig fordonets konstruktion, funktion, olika skyddssystem, betydelsen av att använda personlig skyddsutrustning på rätt sätt och sambanden mellan olika körsätt och dess miljöpåverkan. Under körundervisningen lär sig körkortseleven grundläggande motorcykelhantering och körteknik. Körkortseleven ska reflektera över händelser under förarundervisningen och därigenom öka sin förmåga att ta till sig intryck och erfarenheter som bidrar till en ökad värdering av säker körning.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör för*
 - faktorer som påverkar motorcykelns köregenskaper såväl positivt som negativt,
 - körtekniker som kan användas för att köra motorcykel på ett säkert och miljömedvetet sätt,
 - motorcykelns konstruktion och funktioner samt hur dessa inverkar på säkerhet och miljö,
 - betydelsen av att använda personlig skyddsutrustning,
 - väglagets påverkan på motorcykelns köregenskaper,
 - innebörden av begreppen styrbarhet och stabilitet,
 - sambandet mellan körteknik och motorcykelns uppträdande,
 - naturlagarnas inverkan på motorcykelns rörelse,
 - hur man identifierar risker med fordonets konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera fordonet.
2. *utför* enklare kontroller och vid behov föreslår åtgärder på motorcykeln så att den är trafiksäker,
3. *uppvisar*
 - en rutinmässig manövrering av motorcykeln,
 - en god balans vid krypkörning,
 - ett säkert körsätt,
4. *använder*
 - rätt körteknik i olika situationer,
 - olika sätt att bromsa en motorcykel på olika underlag,
 - personlig skyddsutrustning, samt
5. *identifierar risker* förknippade med motorcykelns konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera fordonet.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortslevnen

1. *bedömer* sin förmåga
 - att manövrera motorcykeln på ett säkert sätt,
 - att klara en uppkommen krissituation, samt
 - att upptäcka risker förknippade med motorcykelns funktion och manövrering.

6.2 Körning i varierande trafikmiljöer**Syfte**

Detta huvudmoment syftar till att utveckla körkortslevnens förmåga att köra motorcykel på ett säkert, omdömesgillt och miljövänligt sätt i samverkan med andra trafikanter, i olika trafiksituationer och under varierande förhållanden. Momentet syftar också till att utveckla körkortslevnens förmåga att vara förutseende, upptäcka risker och att köra med sådana säkerhetsmarginaler att inblandning i kritiska situationer undviks. I detta ingår att körkortslevnen ska anpassa sin körning till rådande omständigheter. Huvudmomentet syftar dessutom till att ge kunskap om och förståelse för varför trafikregler finns och hur de ska följas.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortslevnen

1. *redogör* för
 - de regler och bestämmelser som gäller för motorcykelkörning,
 - hastighetens inverkan på risken att dödas eller skadas i trafiken,
 - syftet med trafikövervakning samt påföljderna av förseelser för sig själv och andra, samt
2. *tillämpar* de regler som gäller för körning med motorcykel,
3. *visar*
 - goda avsökningsrutiner i olika trafikmiljöer,
 - gott omdöme i samspelet med andra trafikanter,
4. *kör* med tillräckliga säkerhetsmarginaler,
5. *använder* körteknik som medför låg bränsleförbrukning,
6. *anpassar* hastighet, placering och övrig körning utifrån de omständigheter som råder,
7. *identifierar*
 - risker i olika trafiksituationer och trafikmiljöer,
 - risker förknippade med andra trafikanters svårigheter att observera motorcyklar i trafiken,
8. *förutser* olika händelseförlopp i trafiken, samt
9. *bedömer* konsekvenser av olika händelseförlopp.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortslevnen

1. *värderar*
 - konsekvenserna av sin egen erfarenhet av motorcykelkörning,

- det egna körbeteendet, samt
- 2. *accepterar* ett kritiskt tänkande om det egna körbeteendet.

6.3 Tillämpa förutseende körsätt med motorcykel i speciella sammanhang

Syfte

Detta huvudmoment syftar till att ge körkortseleven kunskap om betydelsen av att planera sin körning med avseende på till exempel vart, när, hur, under vilka omständigheter och varför en resa ska genomföras. Kunskapen ska användas för att köra miljövänligt samtidigt som körning under riskfyllda förhållanden som tät trafik, halt väglag och dåligt väder undviks. Under detta moment ska körkortselevens medvetande öka om de ökade risker som körning på vägar med högre hastighet innebär. Ett annat syfte är att minska konsekvenserna efter en trafikolycka genom att förmedla kunskap om första hjälpen och vilka åtgärder som kan vidtas vid en trafikolycka.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör för*
 - sitt ansvar som förare i trafiken,
 - hur val av färdmedel, resällskap och färdväg påverkar trafiksäkerhet och miljö,
 - hur olika väglag och vägmiljöer påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet,
 - hur motorcykelkörning vid olika tidpunkter på dygnet påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet
 - vilka åtgärder som kan och ska vidtas vid en trafikolycka och kunskaper om första hjälpen,
2. *uppvisar* god observationsförmåga,

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *bedömer*

- den egna utvecklingen av körkunskapen realistiskt,
- hur egna val och motiv till resande och motorcykelkörning kan påverka det egna förarbeteendet, trafiksäkerheten och miljön, samt
- sin förmåga att kunna vidta åtgärder vid en trafikolycka och kunna ge första hjälpen.

6.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet

Syfte

Huvudmomentet *personliga förutsättningar och målsättningar i livet* syftar till att ge körkortseleven förståelse för hur olika personliga och sociala förutsättningar påverkar rollen som förare. Körkortseleven ska inse hur förarbeteende och olycksrisk har samband med viljan att följa regler och bestämmelser samt med faktorer som ålder, kön, fysiska begränsningar, personlighet, attityd, livsstil och social bakgrund, utbildning och grupptillhörighet. Genom att

förstå dessa samband förväntas körkortseleven få bättre förutsättningar att anpassa sin körning så att risker förknippade med de egna förutsättningarna beaktas. Som målsättning ska momentet fortlöpande beaktas under hela förarutbildningen och under de övriga huvudmomenten.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör* för
 - hur gruppsytryck uppstår och hur det kan påverka förarbeteende och trafiksäkerhet,
 - hur medvetna eller impulsiva handlingar, sökande efter äventyr, spänning, nöje, lek etc. kan påverka förarbeteendet, trafiksäkerheten och miljön,
 - hur bristande vilja att följa regler och bestämmelser påverkar säkerhet och miljö,
 - hur olika val av transportslag och/eller modeller av motorcyklar kan påverka trafiksäkerhet och miljö,
2. *återger*
 - hur personliga livsförutsättningar och faktorer som kön, ålder, personlighet, attityd, livsstil och grupptillhörighet påverkar trafiksäkerheten,
 - hur nyttjandet av motorcykeln förändras från det att man är ung till det att man blir äldre och vilka konsekvenser det kan få för miljön, resandet och trafiksäkerheten, samt
 - hur man undviker att använda motorcykeln som ett medel för sökande efter spänning.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *värderar* sin förmåga

- att stå emot gruppsytryck,
- att förstå det ansvar som motorcykelkörning innebär, samt
- att motstå impulsiva handlingar, sökande efter äventyr, spänning, nöje, lek etc.

7 LÄROPLAN FÖR KATEGORI B - PERSONBIL

7.1 Fordonets manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan

Syfte

Huvudmomentet syftar till att körkortseleven ska lära sig manövrera och framföra sitt fordon på ett säkert och miljövänligt sätt samt utveckla en realistisk uppfattning om den egna förmågan att göra det. Körkortseleven ska här lära sig fordonets konstruktion, funktion, olika skyddssystem, betydelsen av att använda personlig skyddsutrustning på rätt sätt och sambanden mellan olika körsätt och dess miljöpåverkan. Under körundervisningen lär sig körkortseleven grundläggande fordonshantering. Körkortseleven reflektera över händelser under förarundervisningen och därigenom öka sin förmåga att ta till sig intryck och erfarenheter som bidrar till en ökad värdering av säker körning.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör* för
 - faktorer som påverkar fordonets köregenskaper såväl positivt som negativt,
 - körtekniker som kan användas för att köra fordonet på ett säkert och miljömedvetet sätt,
 - fordonets konstruktion och funktioner samt hur dessa inverkar på säkerhet och miljö,
 - fordonets olika skyddssystem och hur dessa fungerar,
 - betydelsen av att använda fordonets skyddsutrustning,
 - innebörden av begreppen styrbaret och stabilitet,
 - olika drivsystem och hur dessa inverkar på köregenskaperna,
 - väglagets påverkan på fordonets köregenskaper,
 - sambandet mellan körteknik och bilens uppträdande,
 - naturlagarnas inverkan på fordonets rörelse,
 - hur man identifierar risker förknippade med fordonets konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera,
2. *utför* enklare kontroller och vid behov föreslår åtgärder på fordonet så att det är trafiksäkert
3. *uppvisar* en rutinmässig manövrering av fordonet,
4. *använder* olika sätt att bromsa fordonet, samt
5. *identifierar* risker förknippade med fordonets konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *bedömer* sin förmåga

- att manövrera fordonet på ett säkert sätt,
- att klara en uppkommen krissituation, samt
- att upptäcka risker förknippade med fordonets funktion, konstruktion och manövrering

7.2 Körning i varierande trafikmiljöer

Syfte

Detta moment syftar till att utveckla körkortselevens förmåga att köra bil på ett säkert, omdömesgillt och miljövänligt sätt i samverkan med andra trafikanter, i olika situationer och under varierande förhållanden. Momentet syftar också till att utveckla körkortselevens förmåga att vara förutseende, upptäcka risker och att köra med sådana säkerhetsmarginaler att inblandning i kritiska situationer undviks. I detta ingår att körkortseleven ska anpassa sin körning till rådande omständigheter. Huvudmomentet syftar dessutom till att ge kunskap om och förståelse för varför trafikregler finns och hur de ska följas.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör* för
 - de regler och bestämmelser som gäller vid bilkörning,
 - hastighetens inverkan på risken att dödas eller skadas i trafiken,
 - syftet med trafikövervakning samt påföljderna av förseelser för sig själv och andra,
2. *tillämpar* de regler som gäller för körning med bil,
3. *visar*
 - goda avsökningsrutiner i olika trafikmiljöer,
 - gott omdöme i samspelet med andra trafikanter,
4. *kör* med tillräckliga säkerhetsmarginaler,
5. *använder* en körteknik som medför låg bränsleförbrukning,
6. *anpassar* hastighet, placering och övrig körning utifrån de omständigheter som råder,
7. *identifierar* risker i olika trafiksituationer och trafikmiljöer,
8. *förutser* olika händelseförlopp i trafiken, samt
9. *bedömer* konsekvenserna av olika händelseförlopp.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *värderar*
 - konsekvenserna av sin egen erfarenhet av bilkörning,
 - det egna körbeteendet, samt
2. *accepterar* ett kritiskt tänkande om det egna körbeteendet.

7.3 Tillämpa förutseende körsätt med personbil i speciella sammanhang

Syfte

Detta huvudmoment syftar till att ge körkortseleven kunskap om betydelsen av att planera sin körning med avseende på till exempel vart, när, hur, under vilka omständigheter och varför en resa ska genomföras. Kunskapen ska användas för att köra miljövänligt samtidigt som körning under riskfyllda förhållanden som tät trafik, halt väglag och dåligt väder undviks. Under detta moment ska körkortselevens medvetande öka om de ökade risker som körning på vägar med högre hastighet innebär. Ett annat syfte är att minska konsekvenserna efter en trafikolycka

genom att förmedla kunskap om första hjälpen och vilka åtgärder som kan vidtas vid en trafikolycka.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör för*
 - sitt ansvar som förare i trafiken,
 - hur val av färdmedel, resällskap och färdväg påverkar trafiksäkerhet och miljö,
 - hur bilkörning vid olika tidpunkter på dygnet påverkar synbarhet, förarbeteende och trafiksäkerhet,
 - hur olika väglag och vägmiljöer påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet,
 - vilka åtgärder som kan och ska vidtas vid en trafikolycka och kunskaper om första hjälpen,
2. *tillämpar* förutsebar körning och interaktion med medtrafikanter,
3. *använder* korrekt fordonshantering i varierade trafiksituationer,
4. *kör* med god säkerhet i varierad trafikintensitet,
5. *uppvisar* god observationsförmåga, samt
6. *utför* korrekta bedömningar av varierade trafiksituationer.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *bedömer*

- den egna utvecklingen av körkunskapen realistiskt,
- sin förmåga att klara situationer utöver det vanliga samt uppkomna krissituationer,
- hur egna val och motiv till resande och bilkörning kan påverka det egna förarbeteendet, trafiksäkerheten och miljön, samt
- sin förmåga att kunna vidta rätt åtgärder vid en trafikolycka och kunna ge första hjälpen.

7.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet

Huvudmomentet personliga förutsättningar och målsättningar i livet syftar till att ge körkortseleven förståelse för hur olika personliga och sociala förutsättningar påverkar rollen som förare. Körkortseleven ska inse hur förarbeteende och olycksrisk har samband med viljan att följa regler och bestämmelser samt med faktorer som ålder, kön, fysiska begränsningar, personlighet, attityd, livsstil och social bakgrund, utbildning och grupptillhörighet. Genom att förstå dessa samband förväntas körkortseleven få bättre förutsättningar att anpassa sin körning så att risker förknippade med de egna förutsättningarna beaktas. Som målsättning ska momentet fortlöpande beaktas under hela förarutbildningen och under de övriga huvudmomenten.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör för*

- hur gruptryck uppstår och hur det kan påverka förarbeteende och trafiksäkerhet,
- hur medvetna eller impulsiva handlingar, sökande efter äventyr, spänning, nöje, lek etc. kan påverka förarbeteendet, trafiksäkerheten och miljön,
- hur bristande vilja att följa regler och bestämmelser påverkar säkerhet och miljö,

2. *återger*

- typiska riskfaktorer för oerfarna förare,
- hur personliga livsförutsättningar och faktorer som kön, ålder, personlighet, attityd, livsstil och grupptillhörighet påverkar trafiksäkerheten,
- hur nyttjandet av fordonet förändras från det att man är ung till det att man blir äldre och vilka konsekvenser det kan få för miljön, resandet och trafiksäkerheten, samt
- hur man undviker att använda fordonet som ett medel för sökande efter spänning.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *värderar* sin förmåga att stå emot gruptryck och impulsiva handlingar

8 LÄROPLAN FÖR KATEGORI BE OCH B96 – PERSONBIL MED SLÄP

8.1 Fordonens manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan

Syfte

Detta moment syftar till att körkortseleven ska lära sig att manövrera fordonen och göra det på ett säkert och miljövänligt sätt anpassat till fordonens längd, bredd, höjd, vikt och last. Samtidigt ska körkortseleven utveckla en realistisk uppfattning om sin förmåga att göra detta. Här ingår att körkortseleven ska lära sig fordonens konstruktion, funktion, olika skyddssystem och sambanden mellan körsätt och miljöpåverkan. Dessutom ska körkortseleven utveckla sin förmåga att reflektera över händelser under utbildningen och därigenom öka sin förmåga att ta till sig intryck och erfarenheter som kan bidra till en ökad värdering av säker körning.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör* för
 - faktorer som påverkar fordonens köregenskaper såväl positivt som negativt,
 - körtekniker som kan användas för att köra fordonen på ett säkert och miljömedvetet sätt,
 - fordonens konstruktion och funktioner samt hur dessa inverkar på säkerhet och miljö,
 - fordonens olika skyddssystem och hur dessa fungerar,
 - betydelsen av att använda fordonens skyddsutrustning,
 - innebörden av begreppen styrbaret och stabilitet,
 - olika drivsystem och hur dessa inverkar på köregenskaperna,
 - väglagets påverkan på fordonens köregenskaper,
 - sambandet mellan körteknik och fordonens uppträdande,
 - naturlagarnas inverkan på fordonens rörelse,
 - hur man identifierar risker förknippade med fordonens konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera,
 - grundläggande regler och bestämmelser som gäller för fordons- och lastvikter,
 - grundläggande metoder för lastsäkring,
 - regler för sammankoppling av fordon
2. *utför*
 - förberedelser och kontroller samt föreslår eventuella åtgärder på fordon och last så att dessa är trafiksäkra,
 - ihop- och isärkoppling av olika fordon på ett säkert sätt,
3. *uppvisar* en rutinemässig manövrering av fordonen,
4. *använder* olika sätt att bromsa fordonen, samt
5. *identifierar* risker förknippade med fordonens konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *bedömer* sin förmåga

- att manövrera fordonen på ett säkert sätt,
- att klara en uppkommen krissituation, samt
- att upptäcka risker förknippade med fordonens konstruktion och manövrering.

8.2 Körning i varierande trafikmiljöer

Syfte

Momentet *körning i varierande trafikmiljöer* syftar till att utveckla körkortselevens förmåga att köra fordonen på ett säkert, omdömesgillt och miljövänligt sätt i samverkan med andra trafikanter, i olika trafiksituationer och under olika förhållanden. Momentet syftar också till att utveckla körkortselevens förmåga att vara förutseende, upptäcka risker och att köra med sådana säkerhetsmarginaler att inblandning i kritiska situationer undviks. I detta ingår att körkortseleven ska anpassa sin körning till rådande omständigheter. Huvudmomentet syftar dessutom till att ge kunskap om och förståelse för varför trafikregler finns och hur de ska följas.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör* för
 - de regler och bestämmelser som gäller för fordonen,
 - hastighetens inverkan på risken att dödas eller skadas i trafiken,
 - riskerna med bristfällig lastsäkring och felaktig lastfördelning och hur detta kan påverka trafiksäkerheten,
 - hur fordonens längd, bredd, höjd, vikt och last påverkar trafiksäkerhet och miljö,
 - syftet med trafikövervakning samt påföljderna av förseelser för sig själv och andra,
2. *tillämpar* de regler som gäller vid körning med aktuella fordon,
3. *visar*
 - goda avsökningrutiner i olika trafikmiljöer och utifrån fordonens utformning,
 - gott omdöme i samspelet med andra trafikanter,
4. *kör* med tillräckliga säkerhetsmarginaler,
5. *använder* en körteknik som medför låg bränsleförbrukning,
6. *anpassar* hastighet, placering och övrig körning utifrån fordonens längd, bredd, höjd, vikt och last samt de omständigheter som råder,
7. *identifierar* risker i olika trafiksituationer och trafikmiljöer,
8. *förutser* olika händelseförlopp i trafiken, samt
9. *bedömer* konsekvenser av olika händelseförlopp.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortsleven

1. *värderar*
 - konsekvenserna av sin egen erfarenhet av körning med aktuella fordon,
 - det egna körbeteendet, samt
2. *accepterar* ett kritiskt tänkande om det egna körbeteendet.

8.3 Körning med bil och släp i speciella sammanhang**Syfte**

Detta huvudmoment syftar till att ge körkortsleven kunskap om betydelsen av att planera sin körning med avseende på till exempel vart, när, hur, under vilka omständigheter och varför en resa ska genomföras. Kunskapen ska användas för att resa så miljövänligt som möjligt samtidigt som körning under riskfyllda förhållanden som tät trafik, halt väglag och dåligt väder undviks. Ett annat syfte med detta moment är att minska konsekvenserna efter en trafikolycka genom att förmedla kunskap om första hjälpen och vilka åtgärder som kan vidtas vid en trafikolycka.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortsleven *redogör* för

- hur val av fordon, resällskap och färdväg påverkar trafiksäkerhet och miljö,
- hur bilkörning vid olika tidpunkter på dygnet påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet,
- hur olika väglag och vägmiljöer påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet, samt
- vilka åtgärder som kan och ska vidtas vid en trafikolycka och kunskaper om första hjälpen.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortsleven *bedömer*

- hur egna val och motiv till bilkörning kan påverka det egna förarbeteendet, trafiksäkerheten och miljön, samt
- sin förmåga att kunna vidta rätt åtgärder vid en trafikolycka och kunna ge första hjälpen.

8.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet**Syfte**

Syftet med detta moment är att ge körkortsleven en förståelse för hur olika personliga och sociala förutsättningar påverkar rollen som bilförare. Körkortsleven ska inse hur förarbeteende och olycksrisk har samband med viljan att följa regler och bestämmelser samt med faktorer som ålder, kön, fysiska begränsningar, personlighet, attityd, livsstil, social bakgrund, utbildningen och grupptillhörighet. Genom att förstå dessa samband förväntas körkortsleven få bättre förutsättningar att anpassa sin körning så att risker förknippade med

de egna förutsättningarna beaktas. Som målsättning ska detta moment beaktas under hela förarutbildningen.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör* för
 - hur medvetna eller impulsiva handlingar kan påverka förarbeteende, trafiksäkerhete och miljö,
 - hur bristande vilja att följa regler och bestämmelser påverkar säkerhet och miljö,
2. *återger*
 - hur personliga livsförutsättningar och faktorer som kön, ålder, personlighet, attityd, livsstil och grupptillhörighet påverkar trafiksäkerheten, samt
 - hur gruptryck uppstår och hur det kan påverka förarbeteende och trafiksäkerhet

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *värderar* sin förmåga att stå emot gruptryck och impulsiva handlingar.

9 LÄROPLAN FÖR KATEGORI C1 OCH C – LASTBIL

9.1 Fordonets manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan

Syfte

Momentet syftar till att körkortseleven ska lära sig att manövrera sitt fordon och göra det på ett säkert och miljövänligt sätt anpassat till dess längd, bredd, höjd, vikt och last. Samtidigt ska körkortseleven utveckla en realistisk uppfattning om sin egen förmåga att göra detta. Här ingår att körkortseleven ska lära sig fordonets konstruktion, funktion, olika skydds- och stödsystem och sambanden mellan körsätt och miljöpåverkan. Körkortseleven ska dessutom utveckla sin förmåga att reflektera över händelser under utbildningen och därigenom öka sin förmåga att ta till sig intryck och erfarenheter som kan bidra till en ökad värdering av säker lastbilskörning.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör* för
 - faktorer som påverkar fordonets köregenskaper såväl positivt som negativt,
 - körtekniker som kan användas för att köra fordonet på ett säkert och miljömedvetet sätt,
 - fordonets konstruktion och funktioner samt hur dessa inverkar på säkerhet och miljö,
 - fordonets olika skyddssystem och hur dessa fungerar,
 - betydelsen av att använda fordonets skyddsutrustning,
 - innebörden av begreppen styrbaret och stabilitet,
 - olika drivsystem och hur dessa inverkar på köregenskaperna,
 - väglagets påverkan på fordonets köregenskaper,
 - sambandet mellan körteknik och fordonets uppträdande,
 - naturlagarnas inverkan på fordonets rörelse,
 - hur man identifierar risker förknippade med fordonets konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera,
 - grundläggande metoder och krav för lastsäkring
 - grundläggande regler för fordons- och lastvikter
 - principerna för hur man beräknar högsta tillåtna bruttomassa för vägar eller broar med olika bärighet (endast kategori C),
2. *återger*
 - i vilka fall regler för kör- och vilotider ska tillämpas,
 - grundläggande förutsättningar för att få transportera farligt gods,
 - regler för när yrkeskompetensbevis behövs,
3. *utför* förberedelser och kontroller samt vid behov föreslår åtgärder på fordon och last så att dessa är trafiksäkra,
4. *uppvisar*
 - grundläggande hantering av färdskrivare,

- en rutinmässig manövrering av fordonet utifrån dess längd, bredd, höjd, vikt och last,
- 5. *använder* fordonets olika bromssystem på ett för situationen anpassat sätt, samt
- 6. *identifierar* risker förknippade med fordonets konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortslevnen *bedömer* sin förmåga

- att manövrera fordonet på ett säkert sätt,
- att klara en uppkommen krissituation, samt
- att upptäcka risker förknippade med fordonets funktion, konstruktion och manövrering.

9.2 Körning i varierande trafikmiljöer

Syfte

Momentet *körning i varierande trafikmiljöer* syftar till att utveckla körkortslevnens förmåga att köra fordonet på ett säkert, omdömesgillt och miljövänligt sätt i samverkan med andra trafikanter, i olika trafiksituationer och under olika förhållanden. Momentet syftar också till att utveckla körkortslevnens förmåga att vara förutseende, upptäcka risker och att köra med sådana säkerhetsmarginaler att inblandning i kritiska situationer undviks. I detta ingår att körkortslevnen ska anpassa sin körning till rådande omständigheter. Huvudmomentet syftar dessutom till att ge kunskap om och förståelse för varför trafikregler finns och hur de ska följas.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortslevnen

1. *redogör* för
 - de regler och bestämmelser som gäller vid lastbilskörning,
 - hastighetens inverkan på risken att dödas eller skadas i trafiken,
 - riskerna med bristfällig lastsäkring och felaktig lastfördelning och hur detta kan påverka trafiksäkerheten,
 - hur fordonets längd, bredd, höjd, vikt och last påverkar trafiksäkerhet och miljö,
2. *tillämpar* de regler som gäller vid körning med aktuellt fordon,
3. *visar*
 - särskilt goda avsökningsrutiner i olika trafikmiljöer och inom fordonets speciella arbetsområden,
 - särskilt gott omdöme i samspelet med andra trafikanter,
 - uppfattningsförmåga, förutseende och gott omdöme även i komplexa situationer,
4. *kör* med betryggande säkerhetsmarginaler,
5. *använder* en körteknik som medför låg bränsleförbrukning,

6. *anpassar* hastighet, placering och övrig körning utifrån fordonets längd, bredd, höjd, vikt och last samt de omständigheter som råder,
7. *identifierar* risker i olika trafiksituationer och trafikmiljöer,
8. *förutser* olika händelseförlopp i trafiken, samt
9. *bedömer* konsekvenser av olika händelseförlopp.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *värderar*
 - sin egen förmåga att behålla sinnesnärvaro, vara förutseende och visa gott omdöme i samspelet med andra trafikanter,
 - konsekvenserna av sin egen erfarenhet av körning med aktuellt fordon,
 - det egna körbeteendet och förmågan att planera körningen i förhållande till vad fordonet kräver, samt
2. *accepterar* ett kritiskt tänkande om det egna körbeteendet.

9.3 Tillämpa förutseende körsätt med lastbil i speciella sammanhang

Huvudmomentet syftar till att ge körkortseleven kunskap om betydelsen av att planera sin körning med avseende på till exempel vart, när, hur, under vilka omständigheter och varför den ska genomföras. Kunskapen ska användas för att köra så miljövänligt som möjligt samtidigt som körningen anpassas till, eller undviks under, riskfyllda förhållanden som tät trafik, halt väglag och dåligt väder. Ett annat syfte med detta moment är att minska konsekvenserna efter en trafikolycka genom att förmedla kunskap om första hjälpen och vilka åtgärder som kan vidtas vid en trafikolycka.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven *redogör* för

- hur olika typer av fordon, resällskap och färdväg påverkar trafiksäkerhet och miljö,
- hur lastbilskörning vid olika tidpunkter på dygnet påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet, samt
- hur olika väglag och vägmiljöer påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet, samt
- vilka åtgärder som kan vidtas vid en trafikolycka och kunskaper om första hjälpen.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *bedömer*

- hur egna val och motiv till lastbilskörning kan påverka det egna förarbeteendet, trafiksäkerheten och miljön, samt
- sin förmåga att kunna vidta rätt åtgärder vid en trafikolycka och kunna ge första hjälpen.

9.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet

Syfte

Syftet med detta huvudmoment är att ge körkortseleven en särskild förståelse för hur olika personliga och sociala förutsättningar påverkar rollen som förare vid lastbilskörning. Körkortseleven ska inse hur förarbeteende och olycksrisk har samband med faktorer som ålder, kön, fysiska begränsningar, personlighet, attityd, livsstil, social bakgrund, utbildning och grupptillhörighet. Genom att förstå dessa samband förväntas körkortseleven få bättre förutsättningar att anpassa sin körning så att risker förknippade med de egna förutsättningarna beaktas. Körkortseleven ska också genom sin kunskap och erfarenhet uppträda som en god förebild i trafiken. I detta ingår viljan att följa regler och bestämmelser.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör* för
 - hur medvetna eller impulsiva handlingar kan påverka förarbeteendet, trafiksäkerheten och miljön,
 - hur bristande vilja att följa regler och bestämmelser påverkar säkerhet och miljö,
2. *återger*
 - hur personliga livsförutsättningar och faktorer som kön, ålder, personlighet, attityd, livsstil och grupptillhörighet påverkar trafiksäkerheten,
 - hur man uppträder för att vara en god förebild för andra trafikanter, samt
 - hur gruppsyck uppstår och hur det kan påverka förarbeteende och trafiksäkerhet.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *värderar* sin förmåga

- att stå emot effekterna av gruppsyck,
- att motstå impulsiva handlingar, samt
- att genom eget uppträdande vara en god förebild.

10 LÄROPLAN FÖR KATEGORI C1E OCH CE – LASTBIL MED TUNG SLÄP

10.1 Fordonets manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan

Syfte

Momentet syftar till att körkortsleven ska lära sig att manövrera fordonen och göra det på ett säkert och miljövänligt sätt anpassat till dess längd, bredd, höjd, vikt och last. Samtidigt ska körkortsleven utveckla en realistisk uppfattning om sin egen förmåga att göra detta. Här ingår att körkortsleven ska lära sig fordonens konstruktion, funktion, olika skydds- och stödsystem och sambanden mellan körsätt och miljöpåverkan. Körkortsleven ska dessutom utveckla sin förmåga att reflektera över händelser under utbildningen och därigenom öka sin förmåga att ta till sig intryck och erfarenheter som kan bidra till en ökad värdering av säker lastbilskörning med släp.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortsleven

1. *redogör* för
 - faktorer som påverkar fordonens köregenskaper såväl positivt som negativt,
 - körtekniker som kan användas för att köra fordonen på ett säkert och miljömedvetet sätt,
 - fordonens konstruktion och funktioner samt hur dessa inverkar på säkerhet och miljö,
 - fordonens olika skydds- och stödsystem samt hur dessa fungerar,
 - betydelsen av att använda fordonens skyddsutrustning,
 - innebörden av begreppen styrbarhet och stabilitet,
 - olika drivsystem och hur dessa inverkar på köregenskaperna,
 - väglagets påverkan på fordonens köregenskaper,
 - sambandet mellan körteknik och fordonens uppträdande,
 - naturlagarnas inverkan på fordonens rörelse,
 - hur man identifierar risker förknippade med fordonens konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera,
 - grundläggande metoder och krav för lastsäkring,
 - grundläggande regler för fordons- och lastvikter,
 - principerna för hur man beräknar högsta tillåtna bruttomassa för vägar eller broar med olika bärighet (endast kategori CE),
 - regler för sammankoppling av olika fordon,
2. *återger*
 - i vilka fall regler för kör- och vilotider ska tillämpas,
 - grundläggande förutsättningar för att få transportera farligt gods,
 - regler för när yrkeskompetensbevis behövs,
3. *utför*
 - förberedelser och kontroller samt vid behov föreslår åtgärder på fordon och last så att dessa är trafiksäkra,
 - ihop- och isärkoppling av olika fordon på ett säkert sätt,

4. *uppvisar*
 - grundläggande hantering av färdskrivare,
 - en rutinmässig manövrering av fordonen utifrån deras längd, bredd, höjd, vikt och last,
5. *använder* fordonens olika bromssystem på ett för situationen anpassat sätt, samt
6. *identifierar* risker förknippade med fordonens konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera.

10.2 Körning i varierande trafikmiljöer

Momentet *körning i varierande trafikmiljöer* syftar till att utveckla körkortselevens förmåga att köra fordonen på ett säkert, omdömesgillt och miljövänligt sätt i samverkan med andra trafikanter, i olika trafiksituationer och under olika förhållanden. Momentet syftar också till att utveckla körkortselevens förmåga att vara förutseende, upptäcka risker och att köra med sådana säkerhetsmarginaler att inblandning i kritiska situationer undviks. I detta ingår att körkortseleven ska anpassa sin körning till rådande omständigheter. Huvudmomentet syftar dessutom till att ge kunskap om och förståelse för varför trafikregler finns och hur de ska följas.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör* för
 - gällande regler och bestämmelser som gäller vid lastbilskörning med släpvagn,
 - hastighetens inverkan på risken att dödas eller skadas i trafiken,
 - riskerna med bristfällig lastsäkring och felaktig lastfördelning och hur detta kan påverka trafiksäkerheten,
 - hur fordonens längd, bredd, höjd, vikt och last påverkar trafiksäkerhet och miljö,
 - vikten av planering och framförhållning vid lastbilskörning med släpvagn jämfört med körning med andra mindre fordonstyper,
2. *tillämpar* de regler som gäller vid körning med aktuella fordon,
3. *visar*
 - särskilt goda avsökningsrutiner i olika trafikmiljöer och inom fordonens speciella arbetsområden,
 - särskilt gott omdöme i samspelet med andra trafikanter,
 - uppfattningsförmåga, förutseende och gott omdöme även i komplexa trafiksituationer,
4. *kör* med betryggande säkerhetsmarginaler,
5. *använder* en körteknik som medför låg bränsleförbrukning,
6. *anpassar* hastighet, placering och övrig körning utifrån fordonens längd, bredd, höjd, vikt och last samt de omständigheter som råder,
7. *identifierar* risker i olika trafiksituationer och trafikmiljöer,
8. *förutser* olika händelseförlopp i trafiken, samt
9. *bedömer* konsekvenserna av olika händelseförlopp.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *värderar*
 - sin egen förmåga att behålla sinnesnärvaro, vara förutseende och visa gott omdöme i samspelet med andra trafikanter,
 - konsekvenserna av sin egen erfarenhet av körning med aktuella fordon,
 - det egna körbeteendet och förmågan att planera körningen i förhållande till vad fordonen kräver, samt
3. *accepterar* ett kritiskt tänkande om det egna körbeteendet.

10.3 Tillämpa ett förutseende körsätt med lastbil och släp i speciella sammanhang**Syfte**

Huvudmomentet syftar till att ge körkortseleven kunskap om betydelsen av att planera sin körning med avseende på till exempel vart, när, hur, under vilka omständigheter och varför den ska genomföras. Kunskapen ska användas för att köra så miljövänligt som möjligt samtidigt som körningen anpassas till, eller undviks under, riskfyllda förhållanden som tät trafik, halt väglag och dåligt väder. Ett annat syfte med detta moment är att minska konsekvenserna efter en trafikolycka genom att förmedla kunskap om första hjälpen och vilka åtgärder som kan vidtas vid en trafikolycka.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven *redogör* för

- hur olika typer av fordon, resällskap och färdväg påverkar trafiksäkerhet och miljö,
- hur lastbilskörning med släpvagn vid olika tidpunkter på dygnet påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet, samt
- hur olika väglag och vägmiljöer påverkar förarbeteende, samt
- vilka åtgärder som kan vidtas vid en trafikolycka och kunskaper om första hjälpen.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *bedömer*

- hur egna val och motiv till lastbilskörning med släpvagn kan påverka det egna förarbeteendet, trafiksäkerheten och miljön, samt
- sin förmåga att kunna vidta rätt åtgärder vid en trafikolycka och kunna ge första hjälpen.

10.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet**Syfte**

Syftet med detta huvudmoment är att ge körkortseleven en särskild förståelse för hur olika personliga förutsättningar påverkar rollen som förare vid lastbilskörning med släpvagn.

Körkortseleven ska inse hur förarbeteende och olycksrisk har samband med faktorer som ålder, kön, fysiska begränsningar, personlighet, attityd, livsstil, social bakgrund, utbildning och grupptillhörighet. Genom att förstå dessa samband förväntas körkortseleven få bättre förutsättningar för att anpassa sin körning så att risker förknippade med de egna förutsättningarna beaktas. Körkortseleven ska också genom sin kunskap och erfarenhet uppträda som en god förebild i trafiken. I detta ingår viljan att följa regler och bestämmelser.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör* för
 - hur medvetna eller impulsiva handlingar kan påverka förarbeteendet, trafiksäkerheten och miljön,
 - hur bristande vilja att följa regler påverkar säkerhet och miljö,
2. *återger*
 - hur personliga livsförutsättningar och faktorer som kön, ålder, personlighet, attityd, livsstil och grupptillhörighet påverkar trafiksäkerheten,
 - hur man uppträder för att vara en god förebild för andra trafikanter, samt
 - hur gruppsyck uppstår och hur det kan påverka förarbeteende och trafiksäkerhet.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *värderar* sin förmåga

- att stå emot effekterna av gruppsyck,
- att motstå impulsiva handlingar, samt
- att genom eget uppträdande vara en god förebild.

11 LÄROPLAN FÖR KATEGORI D1 OCH D – BUSS

11.1 Fordonets manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan

Syfte

Momentet syftar till att körkortseleven ska lära sig att manövrera fordonet och göra det på ett säkert och miljövänligt sätt anpassat till dess passagerare, längd, bredd, höjd, vikt och last. Samtidigt ska körkortseleven utveckla en realistisk uppfattning om sin egen förmåga att göra detta. Här ingår att körkortseleven ska lära sig fordonets konstruktion, funktion, olika skydds- och stödsystem och sambanden mellan körsätt och miljöpåverkan. Körkortseleven ska dessutom utveckla sin förmåga att reflektera över händelser under utbildningen och därigenom öka sin förmåga att ta till sig intryck och erfarenheter som kan bidra till en ökad värdering av säker busskörning.

Teori och färdighet

1. *redogör* för
 - faktorer som påverkar fordonets köregenskaper såväl positivt som negativt,
 - körtekniker som kan användas för att köra fordonet på ett säkert och miljömedvetet sätt,
 - fordonets konstruktion och funktioner samt hur dessa inverkar på säkerhet och miljö,
 - fordonets olika skydds- och stödsystem samt hur dessa fungerar,
 - betydelsen av att använda fordonets skyddsutrustning,
 - innebörden av begreppen styrbarhet och stabilitet,
 - olika drivsystem och hur dessa inverkar på köregenskaperna,
 - väglagets påverkan på fordonets köregenskaper,
 - sambandet mellan körteknik och fordonets uppträdande,
 - naturlagarnas inverkan på fordonets rörelse,
 - hur man identifierar risker förknippade med fordonets konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera,
 - grundläggande metoder och krav för lastsäkring,
 - grundläggande regler för fordons- och lastvikter,
 - principerna för hur man beräknar högsta tillåtna bruttomassa för vägar eller broar med olika bärlast (endast kategori D),
 - regler för säkerhetsutrustning i bussar,
2. *återger*
 - i vilka fall regler för kör- och vilotider ska tillämpas,
 - grundläggande förutsättningar för att få transportera farligt gods,
 - regler för när yrkeskompetensbevis behövs,
3. *utför* förberedelser och kontroller samt vid behov föreslår åtgärder på fordon och last så att dessa är trafiksäkra,
4. *uppvisar*
 - grundläggande hantering av färdskrivare,
 - en rutinmässig manövrering av fordonet utifrån dess längd, bredd, höjd, vikt och last,

- ett passagerarvänligt körsätt
- 5. *använder* fordonets olika bromssystem på ett för situationen anpassat sätt, samt
- 6. *identifierar* risker förknippade med fordonets konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *bedömer* sin förmåga

- att manövrera fordonet på ett säkert och passagerarvänligt sätt,
- att klara en uppkommen krissituation, samt
- att upptäcka risker förknippade med fordonets konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera.

11.2 Körning i varierande trafikmiljöer

Syfte

Momentet *körning i varierande trafikmiljöer* syftar till att utveckla körkortselevens förmåga att köra fordonet på ett säkert, passagerarvänligt, omdömesgillt och miljövänligt sätt i samverkan med andra trafikanter, i olika trafiksituationer och under olika förhållanden. Momentet syftar också till att utveckla körkortselevens förmåga att vara förutseende, upptäcka risker och att köra med sådana säkerhetsmarginaler att inblandning i kritiska situationer undviks. I detta ingår att körkortseleven ska anpassa sin körning till rådande omständigheter. Huvudmomentet syftar dessutom till att ge kunskap om och förståelse för varför trafikregler finns och hur de ska följas.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör* för
 - gällande regler och bestämmelser vid busskörning,
 - hastighetens inverkan på risken att dödas eller skadas i trafiken,
 - riskerna med bristfällig lastsäkring och felaktig lastfördelning och hur detta kan påverka trafiksäkerheten,
 - hur fordonets längd, bredd, höjd, vikt och last påverkar trafiksäkerhet och miljö,
 - vikten av planering och framförhållning vid busskörning jämfört med körning med andra mindre fordonstyper,
2. *tillämpar* de regler som gäller vid körning med buss,
3. *visar*
 - särskilt goda avsökningsrutiner i olika trafikmiljöer och inom fordonets speciella arbetsområden,
 - särskilt gott omdöme i samspelet med andra trafikanter,
 - uppfattningsförmåga, förutseende och gott omdöme även i komplexa situationer,
4. *kör* med betryggande säkerhetsmarginaler,
5. *använder* en körteknik som medför låg bränsleförbrukning,

6. *anpassar* hastighet, placering och övrig körning till passagerarnas säkerhet och bekvämlighet och utifrån fordonets längd, bredd, höjd, vikt, last samt de omständigheter som råder,
7. *identifierar* risker i olika trafiksituationer och trafikmiljöer,
8. *förutser* olika händelseförlopp i trafiken, samt
9. *bedömer* konsekvenserna av olika händelseförlopp

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *värderar*
 - sin egen förmåga att behålla sinnesnärvaro, vara förutseende och visa gott omdöme i samspelet med andra trafikanter,
 - konsekvenserna av sin egen erfarenhet av körning med aktuellt fordon,
 - det egna körbeteendet och förmåga att planera körningen i förhållande till vad fordonet kräver,
 - sin förmåga att köra passagerarvänligt, samt
2. *accepterar* ett kritiskt tänkande om det egna körbeteendet.

11.3 Tillämpa förutseende körsätt med buss i speciella sammanhang

Syfte

Huvudmomentet syftar till att ge körkortseleven kunskap om betydelsen av att planera sin körning med avseende på till exempel vart, när, hur, under vilka omständigheter och varför den ska genomföras. Kunskapen ska användas för att köra så passagerar- och miljövänligt som möjligt samtidigt som körningen anpassas till, eller undviks under, riskfyllda förhållanden som tät trafik, halt väglag och dåligt väder. Ett annat syfte med detta moment är att minska konsekvenserna efter en trafikolycka genom att förmedla kunskap om första hjälpen och vilka åtgärder som kan vidtas vid en trafikolycka.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven *redogör* för

- hur olika typer av fordon, resällskap och färdväg påverkar trafiksäkerhet och miljö,
- hur busskörning vid olika tidpunkter på dygnet påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet,
- hur olika väglag och vägmiljöer påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet,
- hur passagerarnas säkerhet och bekvämlighet påverkas av förarbeteendet, samt
- vilka åtgärder som kan vidtas vid en trafikolycka och kunskaper om första hjälpen.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *bedömer*

- hur egna val och motiv till busskörning kan påverka det egna förarbeteendet, trafiksäkerheten och miljön, samt

- sin förmåga att kunna vidta rätt åtgärder vid en trafikolycka och kunna ge första hjälpen.

11.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet

Syfte

Syftet med detta huvudmoment är att ge körkortseleven en särskild förståelse för hur olika personliga förutsättningar påverkar rollen som förare vid busskörning. Körkortseleven ska inse hur förarbeteende och olycksrisk har samband med faktorer som ålder, kön, fysiska begränsningar, personlighet, attityd, livsstil, social bakgrund, utbildning och grupptillhörighet. Genom att förstå dessa samband förväntas körkortseleven få bättre förutsättningar för att anpassa sin körning så att risker förknippade med de egna förutsättningarna beaktas. Körkortseleven ska också genom sin kunskap och erfarenhet uppträda som en god förebild i trafiken. I detta ingår viljan att följa regler och bestämmelser.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör* för
 - hur medvetna eller impulsiva handlingar kan påverka förarbeteendet, passagerarnas säkerhet, trafiksäkerheten och miljön,
 - hur man uppträder föredömligt i kontakt med passagerare,
 - hur bristande vilja att följa regler påverkar säkerhet och miljö,
2. *återger*
 - hur personliga livsförutsättningar och faktorer som kön, ålder, personlighet, attityd, livsstil och grupptillhörighet påverkar trafiksäkerheten,
 - hur man uppträder för att vara en god förebild för andra trafikanter, samt
 - hur gruppsyck uppstår och hur det kan påverka förarbeteende och trafiksäkerhet.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *värderar* sin förmåga

- att stå emot effekterna av gruppsyck,
- att motstå impulsiva handlingar, samt
- att genom eget uppträdande vara en god förebild.

12 LÄROPLAN FÖR KATEGORI D1E OCH DE – BUSS MED TUNGT SLÄP

12.1 Fordonens manövrering/egenskaper, trafikbeteende och miljöpåverkan

Syfte

Momentet syftar till att körkortsleven ska lära sig att manövrera fordonen och göra det på ett säkert och miljövänligt sätt anpassat till dess passagerare, längd, bredd, höjd, vikt och last. Samtidigt ska körkortsleven utveckla en realistisk uppfattning om sin egen förmåga att göra detta. Här ingår att körkortsleven ska lära sig fordonens konstruktion, funktion, olika skydds- och stödsystem och sambanden mellan körsätt och miljöpåverkan. Körkortsleven ska dessutom utveckla sin förmåga att reflektera över händelser under utbildningen och därigenom öka sin förmåga att ta till sig intryck och erfarenheter som kan bidra till en ökad värdering av säker busskörning med släp.

Teori och färdighet

1. *redogör* för
 - faktorer som påverkar fordonens köregenskaper såväl positivt som negativt,
 - körtekniker som kan användas för att köra fordonen på ett säkert och miljömedvetet sätt,
 - fordonens konstruktion och funktioner samt hur dessa inverkar på säkerhet och miljö,
 - fordonens olika skydds- och stödsystem samt hur dessa fungerar,
 - betydelsen av att använda fordonens skyddsutrustning,
 - innebörden av begreppen styrbarhet och stabilitet,
 - olika drivsystem och hur dessa inverkar på köregenskaperna,
 - väglagets påverkan på fordonens köregenskaper,
 - sambandet mellan körteknik och fordonens uppträdande,
 - naturlagarnas inverkan på fordonens rörelse,
 - hur man identifierar risker förknippade med fordonens konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera,
 - grundläggande metoder och krav för lastsäkring,
 - grundläggande regler för fordons- och lastvikter,
 - principerna för hur man beräknar högsta tillåtna bruttomassa för vägar eller broar med olika bärighet (endast kategori DE),
 - regler för säkerhetsutrustning i bussar,
 - regler för sammankoppling av fordon
2. *återger*
 - i vilka fall regler för kör- och vilotider ska tillämpas,
 - grundläggande förutsättningar för att få transportera farligt gods,
 - regler för när yrkeskompetensbevis behövs,
3. *utför*
 - förberedelser och kontroller samt vid behov föreslår åtgärder på fordon och last så att dessa är trafiksäkra,
 - ihop- och isärkoppling av fordon på ett säkert sätt,

4. *uppvisar*
 - grundläggande hantering av färdskrivare,
 - en rutinmässig manövrering av fordonen utifrån deras längd, bredd, höjd, vikt och last,
 - ett passagerarvänligt körsätt
5. *använder* fordonens olika bromssystem på ett för situationen anpassat sätt, samt
6. *identifierar* risker förknippade med fordonens konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *bedömer* sin förmåga

- att manövrera fordonen på ett säkert och passagerarvänligt sätt,
- att klara en uppkommen krissituation, samt
- att upptäcka risker förknippade med fordonens konstruktion, funktion och förarens sätt att manövrera.

12.2 Körning i varierande trafikmiljöer

Momentet *körning i varierande trafikmiljöer* syftar till att utveckla körkortselevens förmåga att köra fordonen på ett säkert, passagerarvänligt, omdömesgillt och miljövänligt sätt i samverkan med andra trafikanter, i olika trafiksituationer och under olika förhållanden. Momentet syftar också till att utveckla körkortselevens förmåga att vara förutseende, upptäcka risker och att köra med sådana säkerhetsmarginaler att inblandning i kritiska situationer undviks. I detta ingår att körkortseleven ska anpassa sin körning till rådande omständigheter. Huvudmomentet syftar dessutom till att ge kunskap om och förståelse för varför trafikregler finns och hur de ska följas.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör* för
 - gällande regler och bestämmelser vid busskörning med släpvagn,
 - hastighetens inverkan på risken att dödas eller skadas i trafiken,
 - riskerna med bristfällig lastsäkring och felaktig lastfördelning och hur detta kan påverka trafiksäkerheten,
 - hur fordonens längd, bredd, höjd, vikt och last påverkar trafiksäkerhet och miljö,
 - vikten av planering och framförhållning vid busskörning jämfört med körning med andra mindre fordonstyper,
2. *tillämpar* de regler som gäller vid körning med buss med släp,
3. *visar*
 - särskilt goda avsökningsrutiner i olika trafikmiljöer och inom fordonets speciella arbetsområden,
 - särskilt gott omdöme i samspelet med andra trafikanter,

- uppfattningsförmåga, förutseende och gott omdöme även i komplexa situationer,
- 4. *kör* med betryggande säkerhetsmarginaler,
- 5. *använder* en körteknik som medför låg bränsleförbrukning,
- 6. *anpassar* hastighet, placering och övrig körning till passagerarnas säkerhet och bekvämlighet och utifrån fordonets längd, bredd, höjd, vikt, last samt de omständigheter som råder,
- 7. *identifierar* risker i olika trafiksituationer och trafikmiljöer,
- 8. *förutser* olika händelseförlopp i trafiken, samt
- 9. *bedömer* konsekvenserna av olika händelseförlopp

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *värderar*
 - sin egen förmåga att behålla sinnesnärvaro, vara förutseende och visa gott omdöme i samspelet med andra trafikanter,
 - konsekvenserna av sin egen erfarenhet av körning med aktuella fordon,
 - det egna körbeteendet och förmåga att planera körningen i förhållande till vad fordonskombinationen kräver,
 - sin förmåga att köra passagerarvänligt, samt
2. *accepterar* ett kritiskt tänkande om det egna körbeteendet.

12.3 Tillämpa förutseende körsätt med buss och släpvagn i speciella sammanhang

Syfte

Huvudmomentet syftar till att ge körkortseleven kunskap om betydelsen av att planera sin körning med avseende på till exempel vart, när, hur, under vilka omständigheter och varför den ska genomföras. Kunskapen ska användas för att köra så passagerar- och miljövänligt som möjligt samtidigt som körningen anpassas till, eller undviks under, riskfyllda förhållanden som tät trafik, halt väglag och dåligt väder. Ett annat syfte med detta moment är att minska konsekvenserna efter en trafikolycka genom att förmedla kunskap om första hjälpen och vilka åtgärder som kan vidtas vid en trafikolycka.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven *redogör* för

- hur olika typer av fordon, resällskap och färdväg påverkar trafiksäkerhet och miljö,
- hur busskörning med släp vid olika tidpunkter på dygnet påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet,
- hur olika väglag och vägmiljöer påverkar förarbeteende och trafiksäkerhet, samt
- hur passagerarnas säkerhet och bekvämlighet påverkas av förarbeteendet, samt
- vilka åtgärder som kan och ska vidtas vid en trafikolycka samt kunskaper om första hjälpen.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *bedömer*

- hur egna val och motiv till busskörning kan påverka det egna förarbeteendet, trafiksäkerheten och miljön, samt
- sin förmåga att kunna vidta rätt åtgärder vid en trafikolycka och kunna ge första hjälpen.

12.4 Personliga förutsättningar och målsättningar i livet

Syfte

Syftet med detta huvudmoment är att ge körkortseleven en särskild förståelse för hur olika personliga och sociala förutsättningar påverkar rollen som förare vid busskörning. Körkortseleven ska inse hur förarbeteende och olycksrisk har samband med faktorer som ålder, kön, fysiska begränsningar, personlighet, attityd, livsstil, social bakgrund, utbildning och grupptillhörighet. Genom att förstå dessa samband förväntas körkortseleven få bättre förutsättningar för att anpassa sin körning så att risker förknippade med de egna förutsättningarna beaktas. Körkortseleven ska också genom sin kunskap och erfarenhet uppträda som en god förebild i trafiken. I detta ingår viljan att följa regler och bestämmelser.

Teori och färdighet

Målet är uppnått när körkortseleven

1. *redogör* för
 - hur medvetna eller impulsiva handlingar kan påverka förarbeteendet, passagerarnas säkerhet, trafiksäkerheten och miljön,
 - hur man uppträder föredömligt i kontakt med passagerare,
 - hur bristande vilja att följa regler påverkar säkerhet och miljö,
2. *återger*
 - hur personliga livsförutsättningar och faktorer som kön, ålder, personlighet, attityd, livsstil och grupptillhörighet påverkar trafiksäkerheten,
 - hur man uppträder för att vara en god förebild för andra trafikanter, samt
 - hur gruppsytryck uppstår och hur det kan påverka förarbeteende och trafiksäkerhet.

Självvärdering

Målet är uppnått när körkortseleven *värderar* sin förmåga

- att stå emot effekterna av gruppsytryck,
- att motstå impulsiva handlingar, samt
- att genom eget uppträdande vara en god förebild.